

MEC Magazine

Tijdschrift voor Nederlandse schaakgeschiedenis

Nummer 106

Maart 2024

Elias Stein

Max Euwe Centrum

Max Euweplein 26 • 1017 MB Amsterdam
euwemec@xs4all.nl • 020-625 7017 • www.maxeuwe.nl

Bestuur en medewerkers

BESTUUR

P. van der Sterren, voorzitter
R. van het Kaar, vicevoorzitter
A. Willemsma, secretaris
A. Riemens, penningmeester

M. Abeln, algemeen lid
D. Brouwer, algemeen lid
E. Mijnheer, algemeen lid
P. Wakkie, algemeen lid

Algemeen adviseur: H. Ree
Adviseur topschaak: J. Timman
Adviseur public relations: H. Böhm
Adviseur wetenschap: H. van den Herik

MEC Magazine wordt financieel mede mogelijk gemaakt door Fred van der Vliet

MEDEWERKERS

Bibliothecaris: E. Straat
Conservator: M. Aarten
Donateuradministrateur: P.P. Theulings
Financieel administrateur: A. Bezemer
Managers: E. l'Ami en J. van den Berg
Sociale media: T. Kabos
Webmaster: B. van den Berg

Redactie MEC Magazine: D. Goes,
A. Jansen, P.W. van Voorthuijsen, M. bij de
Weg en E. de Winter
Opmaak MEC Magazine: W. Dormits
Foto's: Archief MEC en Nationaal archief

Vrijwilligers: F. Arp, D. Brink, M. Kiss,
M. Mellegers, B. Stam, E. Veuger (in
opleiding), Th. Weijers en C. ten Woude

ADVERTENTIE

DGT PEGASUS

**All you need
is a connection**

Discover the first real chess board dedicated to online play. DGT Pegasus is changing the way of playing online chess, bringing your game to the 3rd dimension.

More information on: digitalgametechnology.com/pegasus

Inhoud

Euwe als supporter	4
Het Amsterdamse schaakleven in de negentiende eeuw	6
Dutchbase en Donnerbase	16
Donnerbase geeft een vergeten grootheid eerherstel	20
Elias Stein werd geprezen en verguisd	23
Het Systeem Lipchitz	33
De schim van Raamswolde	36
Interessante inzichten?	39
De luie beer onder de loep	43
Ga je van Mindful Chess beter schaken?	46
Een woord van dank	47
Het MEC in vogelvlucht: alles in het teken van de verhuizing	48
Vrijwilliger in de spotlights	50

Van de redactie

Deze keer heel veel verschillende onderwerpen. Paul van der Sterren vertelt hoe hij Euwe als supporter heeft ervaren. Dirk Goes laat zien dat het Amsterdamse schaakleven vroeger niet voor iedereen was. Ron de Haas heeft zijn Donnerbase (alle partijen van Donner, zover bekend) beschikbaar gesteld aan het MEC. Minze bij de Weg interviewt Ron, en we werpen een blik op de inhoud. Eric de Winter ging op zoek naar het eerste Nederlandse schaakboek. Dat bleek nog niet zo eenvoudig. Veel recensies deze keer, zowel literair als schaaktechnisch. Het MEC in vogelvlucht blikt terug op de afgelopen roerige maanden. En als altijd bij een digitaal nummer brengen we een vrijwilliger voor het voetlicht: dat is deze keer onze conservator, Marjolein Aarten. Wij wensen u veel leesplezier!

Rectificatie

De voorpagina van het vorige *MEC Magazine* vermeldde abusievelijk Zhaoquin Peng: het is **Zhaoqin Peng**. Gelukkig vatte de Euweringdraagster het bijzonder laconiek op, toen Jeroen van den Berg zich bij haar verontschuldigde...

Euwe als supporter

Paul van der Sterren

In de zomer van 1975 was ik deelnemer aan het Jeugdwereldkampioenschap in Tjentište, een klein dorp in een groot land waarvan we toen niet beter wisten dan dat het Joegoslavië heette. Een burgeroorlog, een opsplitsing van dit grote land en een halve eeuw later, ligt Tjentište inmiddels in Bosnië en Hercegovina en is de rust die hier in 1975 heerste nog lang niet terug.

Toch werden we er ook toen al aan herinnerd dat oorlog en vrede nooit ver uit elkaar liggen. Tjentište is een van de toegangspoorten naar het Nationale Park Sutjeska. In dit prachtige en uitgestrekte natuurgebied ervaar je de vrede van een overweldigende natuur, maar hier wordt ook de herinnering levend gehouden aan een veldslag in 1943 die als een kantelpunt in de Tweede Wereldoorlog in Joegoslavië wordt beschouwd, omdat de Duitse bezetter er ondanks onvoorstelbare wreedheden niet in slaagde om het moreel van de partizanen te breken.

Het symbool voor het park Sutjeska (Euwe-collectie MEC)

Bij de opening van het toernooi was ook Euwe aanwezig. Ik herinner me niet dat ik veel direct contact met hem had en het lijkt

me sowieso waarschijnlijk dat zijn tijd voornamelijk zal zijn opgegaan aan bijeenkomsten met hoogwaardigheidsbekleders. Tenslotte was hij de president van de FIDE én een voormalig wereldkampioen. Met zo iemand wil iedereen wel op de foto, zeker in zo'n schaakgek land als Joegoslavië het indertijd was.

Maar één ding herinner ik me nog heel goed. Toen hem in een interview gevraagd werd wie hij als favoriet voor de jeugdwereldtitel zag, noemde Euwe naast enkele anderen ook mij.

Nog steeds valt het me moeilijk om deze zin op te schrijven zonder het woord 'mij' in hoofdletters, vet, onderstreept en met heel veel uitroepetekens erachter te geven. Zo fantastisch vond ik het om publiekelijk door hem als favoriet voor de titel te worden genoemd.

Meende hij het? Of wilde hij zijn jonge landgenoot een hart onder de riem steken? Een beetje van allebei, denk ik. Hoe dan ook moet het mijn zelfvertrouwen een geweldige oppepper hebben gegeven. Ik begon het toernooi op een roze wolk en na zes van de dertien ronden stond ik alleen bovenaan.

Dat ik toen in mijn partij tegen de Rus Tsjechov één van mijn meest spectaculaire blunders ooit maakte en uiteindelijk toch vrij moeizaam naar de eindstreep hobbelde laat mooi zien dat ook een roze wolk niet voor de eeuwigheid is, maar doet hier verder niet ter zake.

Het is misschien wel mijn meest persoonlijke herinnering aan Euwe, het moment waar we op zuiver menselijk niveau even – heel even – dichterbij elkaar waren dan op welk ander moment dan ook. Twee schakers onder elkaar.

Ik als ambitieuze maar onzekere jongere, hij als begripvolle oudere die graag steun wil geven. Een echte supporter, ook dat was Euwe.

De affiche van het toernooi

Steunt uw club het MEC?

Het Max Euwe Centrum (MEC) is een uniek schaakcentrum dat de herinnering aan Max Euwe, wereldkampioen van 1935 tot 1937, levend houdt. Het museum, de bibliotheek, de foto's, de filmpjes en de activiteiten zijn voor iedere schaakliefhebber een genot.

Financieel is het echter een grote uitdaging voor ons om het hoofd boven water te houden, zeker na het wegvallen van de gemeentelijke subsidie. Onze sponsors, donateurs en Vrienden van Euwe zorgen ervoor dat we kunnen overleven, maar een breder draagvlak is hard nodig. Vandaar dat wij op deze manier de schaakclubs in Nederland benaderen met het verzoek ons te steunen.

Als alle schaakclubs in Nederland donateur worden, dan kan het MEC nog vele jaren vooruit. Denk daarbij aan een jaarlijkse

bijdrage van bijvoorbeeld € 20 voor kleinere en € 50 voor grotere clubs, maar ook ieder ander bedrag is natuurlijk welkom!

Uiteraard zouden we het ook leuk vinden als (delegaties van) clubs het MEC komen bezoeken, zodat u zelf kunt ervaren hoeveel ons prachtige schaakcentrum te bieden heeft. Wij zullen u graag persoonlijk ontvangen. Maak er eventueel een dagje Amsterdam van, we kunnen u prima adviseren. Wil uw club meedoen, stuur dan een e-mail naar ons en wij sturen u de benodigde informatie.

Het Amsterdamse schaakleven in de negentiende eeuw

Dirk Goes

Aan het einde van de 18e eeuw was schaken nog niet de volkssport die het nu is. Geschaakt werd vooral in kringen van de adel en de hogere legerofficieren, en die zaten met name in Den Haag. Het is dan ook niet verwonderlijk dat op 15 mei 1803 juist daar de eerste schaakvereniging in Nederland werd opgericht: het Haagsch Schaakgenootschap.

Om het gepeupel buiten de deur te houden werd de contributie vastgesteld op zes gulden per jaar. Dat lijkt niet veel, maar in die tijd was het een flink bedrag (in huidige koopkracht ongeveer € 1.000) dat slechts door welgestelden was op te brengen. De vereniging bestond tot 1808. De doodsteek was waarschijnlijk het besluit van koning Lodewijk Napoleon om het koninklijk hof te verplaatsen van Den Haag naar Amsterdam, waar hij zijn intrek nam in het Paleis op de Dam.

Op 19 september 1822 werd de eerste Amsterdamse schaakvereniging opgericht: het Amsterdamsch Schaakgenootschap (ASG). Gespeeld werd in het Leesmuseum aan het Rokin, een voorloper van de bibliotheek. Tegenwoordig is de bibliotheek openbaar, maar destijds was lidmaatschap nog voorbehouden aan heren van stand. Omdat er nog geen andere Amsterdamse club was om tegen te schaken, beperkten de externe contacten zich tot het spelen van correspondentiepartijen tegen verenigingen uit andere steden. Dit betrof doorgaans twee partijen, één met wit en één met zwart. Aan de resultaten te zien waren de Amsterdammers behoorlijk getalenteerd. Van het Rotterdamse 'Vermaak door

Oefening' werd in 1824 met 2-0 gewonnen en de plaatselijke schaakclub te Antwerpen ging met dezelfde cijfers ten onder. Dit laatste lijkt grensoverschrijdend, is het echter niet. België bestond in die tijd nog niet en Antwerpen hoorde 'gewoon' bij ons. Deze match duurde bijna twee jaar, van april 1827 tot februari 1829. Tegenwoordig hebben we e-mail, maar in die tijd ging alles nog met de postkoets. Ook de wedstrijd tegen het Haagse Palamedes (1834/1835) ging met 2-0 naar Amsterdam.

Rond de eeuwwisseling werd het Leesmuseum te klein. Op dezelfde plek werd een nieuwe gebouwd, dat in 1904 werd geopend. Tot 1930 zou het dienst doen als Leesmuseum. Het bordje schuin boven de voordeur verwijst nog naar de oorspronkelijke bestemming. Het gebouw heeft nu de status van Rijksmonument. Overigens, het gebruik van de postkoets bevestigt nog maar eens ten overvloede dat schaken in die tijd een elitaire sport was. Personeelskosten, overnachtingen, het wisselen van paarden en tolpasages maakten het immers een dure grap. Een voor iedereen betaalbare reguliere postdienst zou pas veel later van de grond komen.

De ingang van het Leesmuseum in Amsterdam

In 1843 ontstond er een schisma in het Amsterdamsch Schaakgenootschap. Sommige leden hechtten aan het sociëteitskarakter van de club (vrij schaken, de krant lezen, etc.), anderen waren van mening dat het schaken centraal moest komen te staan. Deze tweede groep scheidde zich af en ging verder onder de naam 'Philidor'. Elke maandagavond werd bijeengekomen in het Leesmuseum. Ook bij Philidor stond het correspondentieschaak centraal. Tussen 1847 en 1850 werden drie partijen gespeeld tegen de Schaakvereniging Zeist: $2\frac{1}{2}$ - $\frac{1}{2}$ voor Philidor.

Begin 1848 kwam er een bijzonder eervolle uitnodiging van de schaakclub te Londen voor een inzet van 150 pond (600 gulden). Philidor hapte toe, maar wist nog wel te bedingen dat de inzet werd verlaagd naar 50 pond. Tijdens deze partij, die in maart 1848 begon en anderhalf jaar in beslag zou

nemen, stonden de Amsterdamse zetten onder supervisie van Maarten van 't Kruijs.

Wie was hij?

Maarten van 't Kruijs (1813-1885), organist van beroep, was een sterk schaker die zo zijn eigen ideeën had over de opening. In die tijd speelde vrijwel iedereen 1. e4, maar Van 't Kruijs vond dat die zet best in tweeën kon worden gespeeld en introduceerde het bescheiden 1. e3. Daar stonden zijn tegenstanders van te kijken ...

In de openingstheorie staat de zet 1. e3 bekend als de Van 't Kruijs-opening, ook in het buitenland, waar het overigens meestal de Van 't Kruijsopening wordt genoemd omdat men daar de typisch Nederlandse lettercombinatie 'ij' niet machtig is. Het lijkt vrijwel onmogelijk om met 1. e3 snel te winnen, maar een Weense meester,

Josef Emil Krejci, presteerde in 1908 te Wenen het volgende tegen de heer N.N.:

1. e3 d6; 2. Pf3 Pd7; 3. Ld3 b6; 4. Pg5 h6; 5. Pe6 fxe6; 6. Lg6 mat.

En nog blind ook! (Krejci dan, de heer N.N. was gewoon een ziende knoeier).

De opening 1. e3 heeft zich nimmer in een grote populariteit mogen verheugen, maar toch waren er best wel spelers die het op hun repertoire zetten, en bepaald niet de minsten.

Zukertort speelde het diverse keren tegen Anderssen en de eigenzinnige Nimzowitsj werd een fervent pleitbezorger, terwijl Garry Kasparov het tegen de computer Fritz speelde om het beest uit zijn boek te halen.

Heden ten dage is de Tsjechische grootmeester Pavel Blatny de grootste exponent. In 1878 won Van 't Kruijs het jaarlijkse toernooi van de Nederlandse Schaakbond en werd daarmee officieus Nederlands kampioen.

En won Philidor de match?

Helaas, Londen won na 50 zetten. Philidor wilde en kreeg revanche, opnieuw met 50 pond als inzet. Ditmaal wist men de Londenaren op remise te houden. Een derde partij ging echter verloren, waarna moest worden geconstateerd dat Londen toch een maatje te groot was geweest.

In het voorjaar van 1851 kwam Philidor op het idee om een groot landelijk toernooi te organiseren. In april van dat jaar ging de volgende brief uit naar de diverse schaakgenootschappen in den lande:

Bestuurderen van het schaakgenootschap Philidor hebben de eer, de leden Uwer vereeniging uit te nodigen tot deelneming aan eenen wedstrijd, ontworpen met het doel, om het genoeg van het schaakspel door deszelfs (prachtig archaisch taalgebruik! Een woord als 'deszelfs', waar vind je dat nog. Vroeger was alles beter...) meer wetenschappelijke ontwikkeling te verhoogen. Terwijl bestuurderen voornoemd de vrijheid nemen u het programma benevens intekenlijst van dezen wedstrijd bij dezen toe te zenden, verzoeken zij de opgave der mededingers, die genegen mochten zijn daaraan deel te nemen, zoo spoedig mogelijk, immers vóór den 10 Mei aanstaande, aan het LeesMuseum onder hun adres te ontvangen.

Amsterdam, april 1851

Bestuurderen voornoemd:

E. Mohr	President
M. van 't Kruijs	Commissaris
M.M. Coopman	Commissaris

Gespeeld werd van 20 mei tot en met 17 juni 1851. De 38 deelnemers betaalden een inleggeld van 5 gulden, terwijl van bezoekers een bijdrage van 3 gulden werd gevraagd. In ruil daarvoor kregen ze dan wel een dag-bulletin. Er waren acht prijzen in natura:

- 1^e prijs: Een boekenkast.
- 2^e prijs: Een gouden horlogeketting.
- 3^e prijs: Een zilveren snuifdoos.
- 4^e tot en met 8^e prijs: Een schaakboek.

De partijen bestonden uit in die tijd gebruikelijke minimatches, *best of three*, waarbij remises niet meetelden (ook het grote internationale toernooi van Londen, dat een week later van start ging, werd volgens deze formule gespeeld). Deze minimatches werden ‘robbers’ genoemd, een term die uit de kaartspelen bridge en whist afkomstig was. Tegenwoordig wordt het nog gebruikt in de uitdrukking ‘een robbertje vechten’.

Het schaakjargon van toen verschilde nogal met wat we tegenwoordig hanteren. Vrijwel iedereen weet dat een looper een raadsheer werd genoemd, en een toren een kasteel, maar sommige termen zijn wat minder bekend:

Wij zeggen:	Onze voorvaderen noemden het:
Aftrekschaak	Geopend schaak
Eeuwig schaak	Aanhoudend schaak
Probleem/studie	Kunstspel
Blindschaak	Geheugenschaak
Wit/zwart geeft op	Wit/zwart abandonneert
Offeren	Sacrifiëren
Promoveren	Op dam(e) komen

Het toernooi werd gewonnen door Van ’t Kruijs, die in de finale Heijmans versloeg. Overige prijswinnaars:

3. M.M. Coopman	Amsterdam
4. W.J. Blijdenstein	Enschede
5. J. Seligmann	Amsterdam
6. K. de Heer	Beemster
7. J. van Praag	Amsterdam
8. H. Kloos	Amsterdam

Het schaaktijdschrift *Sissa*, dat van 1847 tot 1874 maandelijks verscheen, kwam met wat opbouwende kritiek, zoals valt te lezen in de vierde jaargang, bladzijde 234:

- Er was een vrije loting, zodat het kon gebeuren dat de sterkste speler tegen de op één na sterkste speler zou moeten spelen.
- De rondlopende toeschouwers zorgden voor nogal wat overlast. Zoals *Sissa* het schreef: “Niets leidt de aandacht meer af, dan het af- en aanlopen van personen, en dat wel zoo veel te meer, wanneer de zoodanigen van de vergunning misbruik maken, door over het spel van strijdende spelers luid te spreken, of door teekens van hunne af- of goedkeuring te doen blijken.”
- De duur van het toernooi maakte het voor niet-Amsterdammers een tamelijk kostbare aangelegenheid.

Een jaar later was er weer een toernooi. Geloof het of niet, maar er werd ditmaal gespeeld volgens de toernooiformule die we nu kennen als het Fischer Random-systeem. Zwaar *avant la lettre*! Het systeem werd gepropageerd door jonkheer E. van der Hoeven, die zelf meespeelde, en was een idee van zijn oom, wijlen graaf Van Zuylen van Nijvelt.

De uitslag was een kopie van het toernooi van 1851. Van ’t Kruijs en Heijmans stonden opnieuw in de finale, en ook ditmaal won Van ’t Kruijs, die met een Chinees schaakspel naar huis ging. Leuk voor in de boekenkast Over de toernooiformule zegt *Sissa*: “Het is een veld dat nog braak ligt, en tot welke bearbeiding wij alle onze schaakliefhebbers beleefdelijk uitnodigen” (*Sissa*, zesde jaargang, bladzijde 224).

Als hij toen had geleefd, zou Fischer goedkeurend hebben geknikt ...

In april 1854 schreef Philidor weer een wedstrijd uit. Gespeeld werd op maandag en dinsdag, van mei tot oktober. Het inschrijfgeld bedroeg ditmaal 10 gulden (en 3 gulden voor bezoekers). *Sissa* publiceerde het wedstrijdreglement, dat de volgende bijzondere bepaling bevatte:

Artikel 13: Het genootschap Philidor wordt eigenaar der gespeelde partijen, en mag daarvan ieder door hetzelfde doelmatig geacht gebruik maken.

Zo ging dat in die tijd. In de loop van de 19e eeuw waren schaakpartijen gewild bij dagbladen en tijdschriften, en dus zat er handel in. Hiermee kon het toernooicomité haar inkomsten vergroten, wat meestal ten goede kwam aan het prijzengeld. De meeste schakers deden er daarom niet moeilijk over. Dit toernooi heeft ongetwijfeld een winnaar opgeleverd, maar wie dat was is niet terug te vinden.

Sissa bericht nog wel dat het toernooi aan de gang is maar publiceert nooit de uitslag. Tegenwoordig, wanneer de zetten *du moment* dat ze worden gespeeld op het internet staan, is zoiets volstrekt ondenkbaar, maar in die tijd stond de schaakjournalistiek nog in de kinderschoenen.

In 1855 gebeurde er iets opmerkelijks toen Philidor fuseerde met het Amsterdamsch Schaakgenootschap, 12 jaar nadat men van elkaar was gescheiden. Op het eerste gezicht lijkt het niet aannemelijk dat Philidor zat te wachten op een fusie. Zij organiseerde als ambitieuze en bruisende vereniging tal van schaakactiviteiten, terwijl het Amster-

damsch Schaakgenootschap als sociëteit een wat slapend bestaan leidde. Het is echter goed denkbaar dat Philidor een eigen schaakhuis wilde, waar men te allen tijde (dus niet alleen op de maandagavond) kon samenkomen om schaakactiviteiten te ontplooiën. Om dit dure plan mogelijk te maken was het zaak de krachten te bundelen en was een fusie met het Amsterdamsch Schaakgenootschap een voor de hand liggende optie.

Opvallend was dat de naam van de nieuwe vereniging gewoon 'Het Amsterdamsch Schaakgenootschap' bleef, terwijl je toch zou mogen verwachten dat dat nou juist de onderliggende partij was. Het schaakcentrum zou daadwerkelijk worden gerealiseerd. Wanneer precies is onduidelijk, maar ergens in 1860 werd het pand Damrak 83 betrokken, schuin tegenover de beurs van Zocher.

De beurs van wie?

De beurs van Hendrick de Keyser, geopend in 1611, was de eerste beurs ter wereld waar aandelen werden verhandeld.

In 1838 werd het gesloopt in verband met verzakkingsproblemen, en het gemeentebestuur gunde de Haarlemse architect Jan David Zocher de opdracht tot bouw van een nieuwe beurs. Het wat pompeuze gebouw in Neoclassicistische stijl, dat oogde als een Griekse tempel, kwam te staan op de hoek van de Dam en het Damrak, op de plaats waar nu De Bijenkorf is gevestigd. Op 10 september 1845 werd het geopend door koning Willem II. Eind 19e eeuw voldeed het gebouw niet langer. In 1903 werd het gesloopt en vervangen door de Beurs van Berlage.

Amsterdam in het tweede gedeelte van de 19e eeuw, met rechts de beurs van Zocher en in het midden op de achtergrond het Centraal Station. Opvallend hoe smal het Damrak toen was. Met de sloop van de Beurs van Zocher zou dat probleem worden opgelost.

(Foto: Oneindig Noord Holland).

Op 1 december 1856 werd Schaakclub La Bourdonnais opgericht. Begonnen met slechts vijf leden was dit aantal een maand later al opgelopen tot 25. Gespeeld werd in de bovenzaal van lokaal “Het Vosje” op het Rokin.

Na vijf jaar achtte de vereniging zich sterk genoeg om een correspondentiepartij te spelen tegen het Duitse Elberfeld. De inzet werd vastgesteld op 100 thaler, wat destijds neerkwam op 175 gulden. De partij duurde van eind 1861 tot de zomer van 1862 en eindigde na 38 zetten in een zege voor de Amsterdammers.

Eind 1864 verhuisde La Bourdonnais naar het Nieuw Poolsch Koffijhuis aan de Warmoesstraat.

In de zomer van 1866 kreeg dit pand een nieuwe pachter, ene Adolf Wilhelm Krasnapolsky Deze zag een schaakclub in zijn tent kennelijk niet zo zitten, en per 1 augustus 1866 werd een nieuwe locatie betrokken in lokaal De Brakke Grond.

De namen van de schaakgezelschappen waren destijds tamelijk bijzonder.

Tegenwoordig is er geen hond die erover zou denken zijn club ‘Welzien verhoedt gevaar’ te noemen, maar in de 19e eeuw kende de gemeente Leidschendam een genootschap onder die kneuterige naam. Andere voorbeelden:

• Vriendschap en Oefening	Alkmaar
• Vriendentrouw	Gouda
• Haast u langzaam	Zwolle
• Prudentia Vincit	Harmelen
• Strijd in Eendracht	Weidum
• In den eersten stoot pat	Delft
• Amat Victoriae Curam	Breda
• Oefening en uitspanning	Kampen
• L’Esprit pénétrant est Vainqueur	Aarlanderveen
• Réunion sans fin	Vlissingen
• Aurora	Zwolle
• Amicitia	Vlaardingen

1861 was een bijzonder jaar voor het Amsterdamse schaakleven, want in de zomer bracht de grote Adolf Anderssen, die destijds na Morphy als de sterkste schaker ter wereld werd beschouwd, op uitnodiging van het Amsterdamsch Schaakgenootschap een bezoek aan de hoofdstad.

In de namiddag van vrijdag 12 juli 1861 arriveerde de heer Anderssen per open rijtuig te bestemde plekke. Tijdens de feestelijke receptie werd hij door diverse leden toegesproken en werd veelvuldig het

glas geheven. Vervolgens werd een bezoek gebracht aan Artis, en ’s avonds stond een eerste partij op het programma. Anderssens tegenstander (Volgens Sissa: “één van de sterkste leden van het Genootschap”, echter niet bij name genoemd) verloor kansloos. Een tweede partij werd begonnen maar moest na twee uur vanwege het late uur worden afgebroken en enkele dagen later voortgezet. Ook deze partij eindigde in winst voor de Duitse meester.

De volgende dag speelde Anderssen een eerste partij tegen Van 't Kruijs, de sterkste schaker van het Amsterdamsch Schaakgenootschap. Na 4½ uur was de strijd beslist: winst voor Van 't Kruijs! Deze partij ging als volgt:

Maarten van 't Kruijs – Adolf Anderssen

1. a3

Bij het aanschouwen van deze beginzet zal Anderssen een glimlach niet hebben kunnen onderdrukken. In 1858 speelde hij het zelf driemaal in een match tegen Morphy, met redelijk succes (1½-1½). Sindsdien stond de opening bekend als de Anderssen-opening. Was de openingskeuze van Van 't Kruijs een eerbetoon aan zijn illustere tegenstander?

1. e5 2. c4 Lc5 3. Pc3 a5 4. e3 Pc6 5. Pge2 d6 6. d4 Lb6 7. Pa4 La7 8. d5 Pce7 9. b4 f5 10. Pec3 Pf6 11. Le2 0-0

Tot zover redelijk normaal. Nu volgt een merkwaardig intermezzo, waarbij beide spelers de draad kwijt lijken te zijn. Eerst brengt wit zijn lichte stukken naar de damevleugel, en later weer terug naar het centrum. Zwart verzwakt zijn witte velden zonder dat daar een goede reden voor is.

12. Pb5 Lb8 13. Pbac3 c6 14. b5 cxd5 15. cxd5 b6 16. Lc4 Pg6 17. 0-0 f4 18. Ld3 Pd7 19. Dh5 De8 20. Pe4 Lc7 21. exf4 exf4 22. Lb2 Pde5 23. Pg5 h6 24. Lxg6 Pxd6 25. Tfe1 Pe5 26. Dxe8 Txe8 27. Lxe5 dxe5 28. Pe4 Ld7

Wellicht dacht Anderssen hier beter te staan op grond van zijn looperpaar. In de praktijk blijken de lopers echter niet opgewassen

tegen de gecombineerde paardenkrachten.

Van 't Kruijs-Anderssen, na 28...Ld7

29. Pac3 a4 30. Tab1 Tec8 31. d6 Ld8 32. Tb4 Kf7 33. f3 Ke6 34. Td1 g5 35. g4 fxg3 36. hxg3 h5 37. Kf2 Ta7 38. Ke3 Le8 39. f4 exf4 40. gxf4 g4 41. Td5 Lf6!

Vanaf hier gaat het mis met de grote Anderssen. Fritz geeft als beste zet 41. h4, met een klein plusje voor wit.

42. f5+ Kf7 43. Pxa4 Tb8 44. Pxf6 Kxf6 45. Kf4 Tg7 46. Pc3 Ld7 47. Pe4+ Kf7 48. f6 Tgg8 49. Txxh5 Th8 50. Te5 Tbd8 51. Te7+ Kf8 52. a4 Th1 53. Tb2 Le8 54. Td2 Lf7 55. Kxg4 Lb3 56. Pg5 Ta8 57. Ph7+ Kg8 58. Pg5 Txa4+ 59. Kf5 Tf1+ 60. Kg6 Ta8 61. Tg7+ Kf8 62. d7 en 1-0.

Op 17 juli was Anderssens bezoek aan Amsterdam ten einde. Tijdens de afscheidsreceptie nam hij het woord en sprak zijn gehoor als volgt toe:

“Ik bedank U, mijne Heeren! Ik heb deze

reis uit genoeg gedaan. Het verheugt mij de Hollandsche schaakspelers te hebben leeren kennen, onder welke ik eenen (bedoeld werd uiteraard Van 't Kruijs) heb aangetroffen, zoo sterk als ik er in mijn gehele leven slechts negen of tien heb ontmoet. Ik bedank U voor uwe vriendelijke ontvangst. Nimmer heb ik een schaakclub bezocht, waar ik eene minzamer bejegening dan hier heb ondervonden”.

Maar dan in het Duits natuurlijk ...

In totaal speelde Anderssen 26 partijen tijdens zijn verblijf in Amsterdam (+19 =2 -5). Behalve van Van 't Kruijs verloor hij van De Lelie, Kloos, Van Paddenburg en De Heer. Anderssens score tegen Van 't Kruijs was +5 =2 -1, waarbij zij opgemerkt dat Van 't Kruijs in één van zijn partijen duidelijk beter stond maar als een waar *gentleman* de zetten herhaalde om zijn tegenstander in staat te stellen de laatste trein te halen.

Gedurende het tweede gedeelte van de 19e eeuw leidde het Amsterdamse schaakleven een wat kwijnend bestaan en verloor het haar toonaangevende positie als schaakcentrum aan Den Haag, waar met name het in 1852 opgerichte Discendo Discimus (DD) een periode van grote bloei kende. Deze vereniging nam het initiatief tot oprichting van de Nederlandsche Schaakbond, die op 23 mei 1873 het levenslicht zag. Voorzitter, secretaris en penningmeester van de bond werden respectievelijk de heren Van Hogendorp, Van der Haak en Kamphuizen, allen lid van DD. Voor de Amsterdammers was er geen rol van betekenis weggelegd. Als troost werd De Lelie nog wel vice-voorzitter.

Rond die tijd had het Amsterdamsch Schaakgenootschap haar riant acco-

modatie aan het Damrak verlaten en was men verhuisd naar Zeemanshoop, een sociëteit voor zeevarenden op de Dam, hoek Kalverstraat. Eind 1873 sprak men de wens uit te fuseren met La Bourdonnais, maar die fusie ketste af. Daarop besloten enkele leden van het Amsterdamsch Schaakgenootschap de club te verlaten en een nieuwe vereniging op te richten: het Nieuw Amsterdamsch Schaakgenootschap. Een wat onhandige naam, omdat het oorspronkelijk Amsterdamsch Schaakgenootschap in de wandelgangen nu het Oud Amsterdamsch Schaakgenootschap werd genoemd.

Toen op 21 december 1878 het Nieuw Amsterdamsch Schaakgenootschap fuseerde met La Bourdonnais, ging de nieuwe club het Vereenigd Amsterdamsch Schaakgenootschap heten en was de spraakverwarring compleet.

De oprichting van het Vereenigd Amsterdamsch Schaakgenootschap luidde een nieuwe bloeiperiode van het Amsterdamse schaakleven in, met sterke jeugdleden als Treslong en vooral de gebroeders Van Foreest.

Het 10-jarig jubileum in 1889 werd opgeluisterd met de organisatie van het eerste internationale schaaktoernooi op Nederlandse bodem.

Aan dit toernooi werd deelgenomen door toenmalige grootheden als Amos Burn, James Mason en Isidor Gunsberg, aangevuld met de beste Nederlandse schakers. Ook deed een jonge speler uit Berlijn mee, ene Emanuel Lasker ...

Gespeeld werd van 26 augustus tot en met 1 september 1889 in koffiehuis De Roode

Leeuw aan de Vijgendam. Zowel het koffiehuis als de straat hebben de tand des tijds niet overleefd. Het toernooi werd een prooi voor Burn met 7 uit 8, een half punt voor Lasker, die in dit toernooi zijn beroemde dubbele loperoffer speelde tegen Johann Bauer. Louis van Vliet, Nederlander van geboorte maar reeds op 13-jarige leeftijd naar Engeland geëmigreerd, deed het met 5 uit 8 in dit gezelschap uitstekend, de overige Nederlanders kwamen er niet aan te pas.

Bronnen:

- Sissa, het eerste Nederlandstalige schaaktijdschrift. Opgericht door

W.J.L. Verbeek, huisarts te Wijk bij Duurstede.

- ‘Amsterdam in de negentiende eeuw’, artikel geschreven door Ton Sibbing, verschenen in het boek ‘Amsterdam Schaakstad’, bladzijde 10 tot en met 23 (1994).
- ‘Het loopt ongenadiglijk mat’, door H.J.G.M. Scholten (1999).
- ‘Schaken in Stijl’, proefschrift van Ruurd Kunnen (2002).

Aanvullend materiaal:

- Meer verhalen over ‘Anderssen in Nederland’ door Symon Algera, MEC Magazine 103.

Het Leesmuseum begin negentiende eeuw

Dutchbase en Donnerbase

Peewee van Voorthuysen

Al lange tijd is op de MEC website onder Historie een grote database beschikbaar van in Nederland gespeelde matches en toernooien: Dutchbase. In de *Nieuwsbrieven* van september 2021 en maart 2022 schreef ik twee artikelen als introductie: over het verslapen van Donner en de eerste drie Nederlandse kampioenschappen. Waar staan we inmiddels?

Het eerste doel was de Nederlandse kampioenschappen (verder: 'NK') en de Hoogovens-toernooien zo compleet mogelijk te krijgen. Daarbij richtten we ons in eerste instantie op de hoofdgroep, en niet op lagere groepen of kwalificatietoernooien. Ten slotte was het doel van Dutchbase geformuleerd als 'belangrijke schaakgebeurtenissen' en niet alles. Daarmee is de insteek meer gericht op het compleet krijgen van toernooien en niet van spelers.

Daar hebben andere onderzoekers zich op gericht: Peter de Jong voor Euwe, Ron de Haas voor Donner (zie elders in dit *MEC Magazine* voor een interview met Ron) en René Olthof voor de Brabantse schaakhelden, zoals Stumpers.

At the last update of 28.8.2002, there are 611 files (51.216 games including some blanks) that can be viewed and downloaded. Behind every event you will find two numbers: a total number for the games played in that event, and a number for the games missing in the gamefile.

Thanks to Gert Ligterink, Hans Ree, Tim Krabbé, Joop Simmelink, Andy Ansel, Henk Vinke, Eduardo Bauzá Mercère, Anjo Anjewerden, Zdeněk Zavodný, Jaap van der Kooij, Luc Winants, Steve Winnen, Adrie Pancras, Adrie Schuit, W.G. Sanderse, Herman van Elgen, Luc Compagnie, Henk van der Poel, René van den Broek, Hans Bouwmeester, Geurt Gijssen and Rob van Aurnich without whose help Dutchbase would not have been possible.

© DutchBase Founder & Archivist: Jack Goossens

Voor de NK's is dat aardig gelukt: van 1909 tot en met 1969 misten we 558 partijen in de originele versie. Dat is inmiddels teruggebracht tot 191. De bronnen daarvoor waren talrijk. In de eerste plaats natuurlijk de diverse krantenarchieven,

waarvan Delpher het grootste is. Maar ook persoonlijke archieven van spelers zoals Paul de Rooi (via Evert-Jan Straat), en in één geval zelfs het aantekenboekje van een van de deelnemers van het NK 1954, Theo de Jong. Die hield naast zijn eigen partij meteen ook maar de andere partijen bij in een apart notatieboekje. Een vondst was de complete set notatiebiljetten van de NK's van 1952 en 1954. In een envelop van Zittersteyn gericht aan Euwe, gevonden bij de Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam, gelegen naast het Allard Pierson museum.

Gaten zijn er nog wel: de NK's van 1936, 1938, 1957, 1963 en 1965 hebben de meeste. Voor de Hoogovens-toernooien was het resultaat rooskleuriger dan voor de NK's. In de eerste plaats begonnen deze pas in 1938 (het eerste NK was in 1909) en vaak waren er goede toernooiboeken. Het aantal oorspronkelijk missende partijen was 267; dat is inmiddels teruggebracht tot 126. Hier zijn het vooral de jaren 1947 tot en met 1949 die dwarsliggen.

Hoe verder?

De eerste logische aanvulling zijn de andere grote toernooien, zoals IBM, OHRA, Interpolis en Fontys. Ook hier in eerste instantie de hoofdgroep, hoe die ook dat

jaar werd genoemd. Dat is relatief eenvoudig omdat veel toernooien al in databases te vinden zijn. Daarmee zijn we dankzij Ron de Haas al een heel eind gekomen. Maar hoe breiden we Dutchbase uit in het verleden? In eerste instantie dacht ik dat we daarvoor de reeks *Chess Results* van Gino Di Felice konden gebruiken. Daar ben ik van teruggekomen. Na bestudering

van de jaren 1901 tot en met 1949 was mijn oordeel niet mals: geen bronvermelding, soms alleen de winnaar of het jaar, en vaak niet eens de score van de winnaar.

Op zoek naar een kader vond ik een suggestie voor de opzet van een nationale schaakhistorie in *Quarterly for Chess History* van Vlastimil Fiala:

1. Schaaktoernooien: internationaal binnenland, toernooien van spelers in buitenland, nationale toernooien (kampioenschappen en grote toernooien), lokaal en clubniveau.
2. Matches: met buitenlandse speler, op nationaal niveau en op lokaal niveau.
3. Teamwedstrijden: internationaal (ook in het buitenland), nationaal, lokaal en 'informeel'.
4. Schaaksimultaans in binnen- en buitenland.
5. Organisatie van schaakactiviteiten: bonden, clubs en publicaties.
6. Vrouwenschaak.
7. Correspondentieschaak.
8. Varia: in memoria, schaken en politiek, schaken en kunst, enzovoorts.

Met dit in gedachten liep ik het oorspronkelijke bestand van Dutchbase door. Wat schaaktoernooien betreft beperken we ons voorlopig tot de internationale en nationale toernooien (waaronder het kampioenschap). In andere landen maakt men soms een andere keuze. Zo heeft Nicolaas Verhulst voor zijn *Belgian Chess History* database ook alle buitenlandse toernooien meegenomen waarin een Belg meespeelde: een geweldige klus.

En dan de vierkampen. Uiterst populair in de eerste helft van de twintigste eeuw. Soepel in twee dagen af te werken, maar voor de waarde geeft ik graag Euwe even het woord uit *De Stem van Nederland*:

“Betrouwbare krachtmetingen zijn deze wedstrijden intussen niet gebleken, daartoe was de tijd te kort en het aantal partijen te gering”.

Voorlopig maar niet dus.

De matches vormen weer een aparte uitdaging. In het begin van de twintigste eeuw barstte het van de matches. Zeker wat de top van het Nederlandse schaak betrof: men daagde elkaar uit dat het een lieve lust was.

Ook als een buitenlander toevallig enige tijd in Nederland vertoefde, werd hij meteen aan het bord gesleurd. En wat te denken van de vele matches die Theo de Jong in Winterswijk speelde? Hoe officieel waren die?

Voor de interlands hebben we het fantastische overzicht van Nol van 't Riet, dat op het Historie-gedeelte van de MEC-website is te vinden. Nu de bijbehorende partijen nog. De (K)NSB competitie startte in 1920, maar daarvoor waren er al diverse pogingen een competitie te starten via

matches tussen clubs. Tja, horen die erbij? De Final Four van de KNSB bekercompetitie (gestart in 1975) is in elk geval qua individuele uitslagen op twee matches na compleet. Maar ja, de partijen... Wat de gewone competitie betreft zijn vooral de jaren twintig een mekka: sommige kranten schuwden niet om alle partijen te geven.

De overige delen zetten we wat Dutchbase betreft even op een laag pitje. Met uitzondering van het NK vrouwen: daar is al een goede aanzet voor gemaakt door Cora van der Zanden en Koos Stolk van het bondsbureau van de KNSB.

Oostvoorne ch-NED jr 1972

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	Pts
	1 Baljan, Christoffer	+15	-5	+6	-2	-4	+3	-12	+7	+9	6½
	2 De Lange, Job	-12	+4	+9	+1	+7	+5	+10	+6	-3	6
	3 Bij de Vaste, J	-6	+15	-10	+11	+9	-1	+17	+4	+2	6
	4 Bartels, Hans	+17	-2	+18	+5	+1	+7	+14	-3	-8	5½
	5 Hofland, Leonard	+14	+1	+11	+4	+10	+2	+7	+12	-6	5
	6 Van der Sterren, Paul	+3	-11	-1	-14	+18	+12	+8	-2	+5	5
	7 Pliester, Leon	+16	+10	+13	+9	+2	+4	+5	-1	+18	5
	8 Bernink, Henk	-9	+14	+17	+10	+13	+11	-6	+16	+4	5
	9 Van der Haug, Henk	+8	+16	-2	-7	-3	+13	+15	+14	-1	4½
	10 Van der Wey, Anton	+13	+7	+3	+8	+5	+14	-2	+11	+17	4½
	11 Merbis, M	+18	+6	-5	-3	+16	+8	+13	+10	+15	4½
	12 Van Dijk, Bram	-2	+18	+15	+17	+14	+6	+1	+5	+16	4½
	13 Kullijers, Charles	+10	+17	-7	+18	+8	+9	+11	+15	+14	4½
	14 Kuypmans, K	-5	+8	+16	+6	+12	+10	-4	-9	+13	3½
	15 Uytings, Peter	-1	-3	-12	+16	+17	+18	-9	+13	+11	3
	16 De Jong, Tom	-7	+9	+14	+15	+11	+17	+18	-8	+12	3
	17 Peilrom, M	-4	+13	-8	-12	+15	+16	-3	+18	+10	2½
	18 Van Gijzen, J	-11	+12	-4	-13	-6	-15	-16	+17	+7	2½

Een voorbeeld uit de huidige Dutchbase

Een nieuw gezicht

Het is de bedoeling dat het Historie-gedeelte van de website van het MEC een facelift krijgt. Ik sprak Govert Pellikaan op een van de Euweborrels over de problemen die hij had gehad om de originele Dutchbase bestanden om te zetten. Nu kun je de partijen alleen maar via een toernooi benaderen, en van veel ontbrak ook de datum. Dat laatste zijn we aan het opvullen. Daar moeten we een nieuwe interface voor bedenken: ideaal gesproken zo dat je meteen kunt doorklikken vanuit de toernooitabel naar de afzonderlijke partij.

Maar ook de reeksen die we nu publiceren (of hebben gepubliceerd) in de Nieuwsbrief dan wel het MEC Magazine moeten hier een plaats krijgen. Daar zijn er inmiddels al heel wat van, zoals:

- Buitenlandse schakers in Nederland (Symon Algra).
- Schaken en muziek (Minze bij de Weg).
- Markante Nederlandse schakers (verschillende auteurs).
- De andere Euwe (verschillende auteurs).
- Honderdvijftig jaar KNSB (Minze bij de Weg).

Naast het plaatsen van de verschillende databases is natuurlijk ook het onderhoud van belang. Aanvullen met recente toernooien, dan wel historische vondsten die kunnen worden toegevoegd.

Het eerste vergt vooral discipline; het tweede creatief denken over zoekmogelijkheden en knipselmappen doorwerken. Delpher is een prachtig krantenarchief, maar nog lang niet alles is gedigitaliseerd of soms alleen in afzonderlijke krantenarchieven beschikbaar. Idealiter zou aan elk toernooi of match ook een tijdsbeeld (tekening of foto) en een korte beschrijving moeten worden toegevoegd. Zoals voor de reeks Nederlandse kampioenschappen al is gebeurd.

Ja, we zijn nog wel even bezig.

Waar gaan we de komende tijd aan werken?

Wat de competitie betreft proberen we het eerste gedeelte tot en met de Tweede Wereldoorlog compleet te krijgen: qua (individuele) uitslagen en partijen tegelijk. Daarnaast willen we het huidige Dutchbase uitbreiden tot en met de Tweede Wereld-

oorlog. Daarbij houden we de indeling van Fiala als leidraad. Ik verwacht vooral uitbreiding wat matches betreft.

We willen proberen het interlandoverzicht van Nol van 't Riet uit te breiden met partijen. Dat betekent ook dat we wellicht onderscheid gaan maken tussen teamtoernooien (zoals Olympiades en Europese kampioenschappen) en zuivere interlands, waarbij twee landen alleen tegen elkaar spelen. Zoals de vele duels tussen Engeland en Nederland om de fraaie Scheldetrofee, die nu te bewonderen is in de KNSB-vitrine bij het MEC.

De Scheldetrofee in al haar glorie

De meest recente aanwinst: Donnerbase

Van Ron de Haas kregen we als MEC een fantastisch bestand: Donnerbase, alle partijen van Donner die hij kon vinden, inclusief bronvermelding. Waar Di Felice nul op rekest geeft, is de vermelding hier steeds correct. In het interview dat Minze bij de Weg had met Ron in dit MEC Magazine kunt u nalezen hoe dit grote werk is

verricht. De grootste gaten zitten in de beginperiode: de winterwedstrijden van DD en de Haagse kampioenschappen.

Het diepste ontzag voor het gigantische werk ontstaat wanneer je het logboek raadpleegt dat Ron vanaf 2009 heeft bijgehouden. Cyrillisch schrift, de Spaanse taal en de Franse nonchalance (het bulletin voor Nice volledig maken bleek wat te veel werk voor de organisatie...): alles kom je tegen.

Zelf vond ik de partij die Donner tegen Wim Euwe (inderdaad, broer van) speelde in de winterwedstrijd van DD in 1945/46. Ook deze won Euwe natuurlijk...

De eerste partij tussen Euwe en Donner in Winterswijk is het begin van Donnerbase. En de laatste partij tegen Euwe? Daarvoor moeten we naar *Schaakbulletin 170*. Donner haalt zijn herinnering aan Euwe op, die hij vergezelde op een reis naar Jordanië: ‘...en ook een partij tegen elkaar. “We moeten er van tevoren wel even over praten, Hein”, zei hij voorzichtig, want tot het laatst verloor hij uiterst ongaarne een partij schaak, maar ik kon slechts antwoorden: “Ach, gij goede en grote, ook al zou ik willen, ik zou niet eens meer kunnen winnen tegen u.” Het werd een boeiende remise.’ De partij is helaas voor het nageslacht verloren gegaan.

datum	info	aantal partijen aangevuld met informatie, gewijzigd of toegevoegd	bron
25-05-22	Bronvermelding toegevoegd Zetsteemoel Madrid 1960 r 1, 3 t/m 12, 14 en 15	13	120522 bezoek KB: Bulletin Torres Zonal Europa I, Madrid 1960 (KNSB 196)
26-05-22	Tafelwac - Donner, 17e r Bled 1961 aangevuld met 19, 23 t/c	1	120522 bezoek KB: Bled - Mednarodni Subotni Vestnik Bled 1961 (KNSB 229)
26-05-22	Bronvermelding toegevoegd 6e partij Donner - Pins, 17 feb 1961	1	120522 bezoek KB: Clubblad DD, 24e jaargang, nummer 2, februari 1961
24-07-22	Bronvermelding Donner - Barendse, 5e r HK 1954 Amsterdam toegevoegd	1	Schaakmat nr 5, mei 1954
24-07-22	Bronvermelding Burstein - Donner, 3e r zt München 1954 toegevoegd	1	Schaakmat nr 7, juli 1954
26-07-22	Notatie Donner - Euwe, Beverwijk 1950 aangepast en bronvermelding toegevoegd (29, 35-21, 44, 7-5 22, efc, Tc5x 23 D43)	1	Schaakmat nr 3, februari 1950
03-08-22	Bronvermelding toegevoegd 21e Olympiade Nice 1974, 2e r 8 - ronde 1, 2, 5, 2, 7, 2 en 3, 2 Bronvermelding toegevoegd 21e Olympiade Nice	4	Bulletin 21e Olympiade Nice 1974

Een blik op het logboek

Donnerbase geeft een vergeten grootheid eerherstel

Minze bij de Weg

Altijd maar weer Euwe, altijd maar Timman, waarom niet Donner? Het waren de jaren tachtig, het Nederlandse schaak maakte een bloeiperiode door. Ron de Haas was een van de velen die door het schaken geraakt was. Hij vroeg zich af waarom er relatief zo weinig aandacht voor Donner was. Dat was toch ook een sterke schaker? In de vierkamp in Oegstgeest 1970 bleef hij Larsen en Botwinnik voor. Hij won Venetië 1967 voor Petrosjan en werd uitgenodigd voor het prestigieuze Piatigorsky-toernooi in de Verenigde Staten. Weliswaar had Tim Krabbé zijn beroemde verzameling met korte verliespartijen van Donner gepubliceerd, maar de man zou toch ook wel eens snel hebben gewonnen?

Kortom, Ron de Haas kreeg belangstelling voor de persoon van J.H. Donner en besloot ‘om zijn partijen uit te zoeken.’ Dat was eind jaren tachtig van de twintigste eeuw. Nu, ruim 35 jaar later, is hij er nog steeds mee bezig en heeft hij zijn indrukwekkende database aan het Max Euwe Centrum geschonken. Donnerbase wordt die verzameling van partijen en een grote hoeveelheid aanvullende informatie passend genoemd.

Alle begin is moeilijk wordt gezegd, maar voor het aanleggen van een verzameling geldt dat juist niet. Je begint met het laaghangend fruit. Denk aan toernooibulletins en –boeken. Het was nog de tijd van het klassieke handwerk. ‘Voor de computertijd had ik zo’n 600 partijen verzameld. Dat was een kwestie van partijen overschrijven’, zegt hij. De komst van de computer en het internet in de jaren negentig veranderde het zoekproces ingrijpend. De eerste databases verschenen en partijen konden eenvoudig worden gedownload. In de eenentwintigste eeuw kwam Delpher erbij, de gratis toegankelijke Nederlandse verzameling van

gedigitaliseerde kranten en tijdschriften. ‘Tegenwoordig heb je voor schaken niets meer aan de kranten, maar in de jaren tachtig en negentig wel.’

Een paradijs

Het verzamelen ging stap voor stap. In 2007 scheidde Ron de Haas. ‘Daarna ben ik er meer tijd in gaan steken. Ik ben bij het MEC langsgeslagen, waar eerst Evert-Jan Straat en later ook Peewee van Voorthuysen mij veel hebben geholpen. Er verscheen een oproep op English Chess Forum.

English Chess Forum

The independent home for discussions on the English Chess scene.

En natuurlijk was er de verzameling schaakboeken van de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag. Dat is echt een paradijs, een goudmijn.’

Twee jaar later nam hij een beslissing die de vorm van de huidige database in hoge mate zou bepalen. Vanaf 12 oktober 2009 begon

hij een logboek van zijn zoektocht bij te houden.

‘Ik probeer van iedere partij te achterhalen waar deze is gespeeld, op welke datum, wat de zetten zijn en het resultaat. Ik heb de bronnen achterhaald van 1870 partijen.

Waar nodig verantwoord ik de keuzes die ik heb gemaakt. Ik heb bijvoorbeeld een partij waarbij de ene bron na de 43e zet van wit eindigt en de andere na de 43e zet van zwart. Ik verantwoord dan waarom ik welke keuze heb gemaakt. Ik ontdek ook foutjes in databases. Zo heb ik NIC gewezen op een fout in NIC-base, maar daar heb ik nooit iets op gehoord. In mijn bestand staan naast de partijen ook alle toelichtingen, afbeeldingen van krantenknipsels, tijdschriften, enzovoorts.’

Leemtes

Bij het zoeken stuit je op veel problemen. In de jaren vijftig was het historisch bewustzijn niet zo groot, van veel toernooien werd geen bulletin gemaakt. Hetzelfde geldt voor de landenwedstrijden, die in de jaren vijftig en zestig populair waren.

Pas met de komst van De Persdienst van Berry Withuis, halverwege de jaren vijftig, veranderde dat. Maar ook daarna blijven er veel leemtes.

Waar zijn de partijen van de sterke zeskamp in Ter Apel 1966? De Ritmeester-toernooien in Veenendaal zijn slecht gedocumenteerd. En neem de vele competitiepartijen. Van Donner was bekend dat hij zijn partijnotaties nooit bewaarde, maar heeft de tegenstander dat wel gedaan?

Als het grote werk is gedaan, als de voor de hand liggende bronnen zijn geraadpleegd,

hoe ga je dan te werk om de gaten te vullen? Dat is detailwerk, legt Ron de Haas uit. Je kunt oproepen plaatsen, maar je moet vooral zelf contact zoeken.

‘Ik heb veel mensen zelf benaderd, zoals Zuidema, Van der Sterren, Ree, Böhm, Langeweg. Böhm bleek zijn partijen niet te bewaren. Ree wel, maar die lagen ‘ergens onderin een doos’. Toen ik na een lezing Hans Bouwmeester een keer aansprak, vertelde hij dat al zijn partijen bij Geurt Gijssen lagen. Die heeft mij daarna goed geholpen.’

Zo’n positieve reactie spreekt niet vanzelf. ‘Ik heb Hartston (een voormalige Engelse topspeler, MbdW) benaderd, die in een interland tegen Donner had gespeeld. Geen antwoord. Ik heb grootmeester Keene benaderd die in hetzelfde toernooi als Donner had gespeeld. Ook geen antwoord.’

Gelukkig kan het ook anders. ‘Via de vereniging van correspondentieschakers kwam ik achter het adres van de Groninger Bram Idema, die drie keer tegen Donner had gespeeld. Ik heb hem gemaïld en hij stuurde mij direct zijn drie partijen.’

*Ron de Haas achter het bord
(eigen archief Ron de Haas)*

Veertig jaar partijen

Hoever is Ron de Haas met zijn zoektocht gekomen? Donner heeft 2328 geregistreerde partijen gespeeld. De eerste partij in Donnerbase stamt uit 1942, toen de vijftienjarige Hein het in Winterswijk opnam tegen Max Euwe. Waarom juist daar vermeldt de geschiedenis niet. De laatste is uit 1982, het jaar voordat Donner werd getroffen door een hersenbloeding.

In totaal bevat Donnerbase 1858 gewone partijen, 3 snelschaakpartijen, 3 demonstratiepartijen, 10 rapidpartijen en 59 simultaanpartijen.

Die simultaanpartijen worden beschouwd als toegift, het zoeken was vooral gericht op partijen met een normaal speltempo. Van 1886 partijen is de datum bekend, van 54 de maand en het jaar waarin werd gespeeld, en van 18 alleen het speeljaar.

Al met al kan Ron de Haas tevreden terugkijken op zo'n 35 jaar zoekwerk. 'Ik had geen idee waar ik aan begon en hoever ik kon komen. Maar ik heb meer partijen dan Chessbase en NIC-base.' En meer dan de websites ChessGames.com (1580 partijen) en 365chess.com (1649 partijen) kan uw verslaggever daar aan toevoegen.

De juiste zet voor uw drukwerk!

- ◆ Vormgeving
- ◆ Drukwerk
- ◆ Promotiematerialen
- ◆ Sign

Reijnenmedia

sinds
1921

Bouwerij 100 • 1185 XX Amstelveen • 020 641 50 95 • info@reijnen.nl • www.reijnen.nl

Elias Stein werd geprezen en verguisd

Eric de Winter

Wie was Elias Stein, de man die belangrijk was voor de verspreiding van het schaken in Nederland? Hij werd zowel geprezen als verguisd. Ik probeer een beeld van hem te schetsen en een antwoord te vinden op een aantal vragen. Elias Stein, geboren in 1748 en gestorven in 1812. Drie boeken van en over Stein vormen de basis van mijn artikel. Er is vrij veel over hem geschreven, maar veel bekendheid geniet hij niet.

Elias Stein
(litho van A.M. Abrahams, Den Haag)

Was hij een Nederlander?

Elias Stein is geboren in het Franse Forbach bij Straatsburg, in de Elzas. Door de geschiedenis heen is dit een gebied met veel Duitse invloed; Stein is van Duitse afkomst. Stadhouder Willem V heeft Stein naar Nederland gehaald om zijn kinderen schaakles te

geven. De vraag of hij het Nederlandschap heeft gekregen is niet onomstotelijk te beantwoorden. De moeilijkheid hierbij is dat het ‘afstammingsbeginsel’ (nationaliteit van de ouders) pas in de eerste helft van de 19e eeuw geleidelijk leidend werd. Tot die tijd was dit het ‘domiciliebeginsel’ (woonplaats leidend), waar slechts langzaamaan afscheid van werd genomen. Het eindpunt vormt de invoering van het Burgerlijk Wetboek in 1838, omdat daarmee het aan de *Code civil* ontleende afstammingsbeginsel definitief de basis wordt voor ons nationaliteitsrecht (o.a. P.A.J. van den Berg, *RUG*, 2008). Stein leeft als het ware deels in een periode waar die twee benaderingen nog worden gebruikt. Het gemeentearchief in Den Haag noemt de vraag over het Nederlandschap rond 1800 een lastige, zeer aan interpretatie onderhevig, en stelt: ‘De eerste vraag zou hierbij moeten zijn wat het in die tijd betekende om Nederlander te zijn.’ De Stichting Joods Erfgoed beschouwt Stein als Fransman.

Vóór Stein: Jacob Campo Weyerman met ‘Een Vertoog over ’t Schaakspel’

Was Stein de eerste die in Nederland in verband wordt gebracht met het schaken? Leo Diepstraten noemt in *Nieuwsbrief 48* van maart 1999 de naam van Jacob Campo

Weyerman. Weyerman (1677-1747) schreef in 1725 in *Den Ontleeder der Gebreeken*, een door hem zelf uitgegeven tijdschrift, ‘Een Vertoog over ’t Schaakspel’. Dit begint zo:

‘Het Schaakspel is een Koninglyk Spel, en dat blykt in de Bewoording van Scach, waar uyt het zyn naam afleyd, en in de Taal der Persen een Koning beduyt. Het Schaakspel is een Spel van Kennis, en uyt dien hoofde vind men weinig Poëten die ’t speelden, en het bestaat ten deelen uyt de Rekenkonst, en uyt de Landmeetkunde. Het is een adelyk en een oorlogshaftig Spel, toegewyt aan de Eer en aan de Glorie, en daarom is ’t wel ontfangen aan alle Hoven. [...] *Palamedes* bediende zig van ’t Schaakbort in de Belegering van *Troyen*, om daar door de Grieksche Vorsten ’t gedult in te boezemen, doch dat lukte zomtyds, en zomtyds weer niet; want den Prins *Picus de Mirandola*, schryft; dat *Achilles* eenmaal zo verwoet en onzinnig wiert, om dat *Menelaus* drie Partyen na malkaer won, dat hy hem met den hoek van het Bort, drie Tanden uyt trok, en zonder de vochtige Meditatie van *Nestor*, die fluks toeschoot met zyn onbarmhartige Berkemyer, zouden de overige geen klein gevaar hebben geloopt. [...] *Charlemange*, *Kaerel* de vijfde, *Filippus* de tweede, *Maurits*, Prins van Orange, en verscheide andere Vorsten, wier Regeeringen ge-exponeert zyn geweest aan langduurige Oorloogen, verstonen en speelden het Schaakspel dagelyks.’

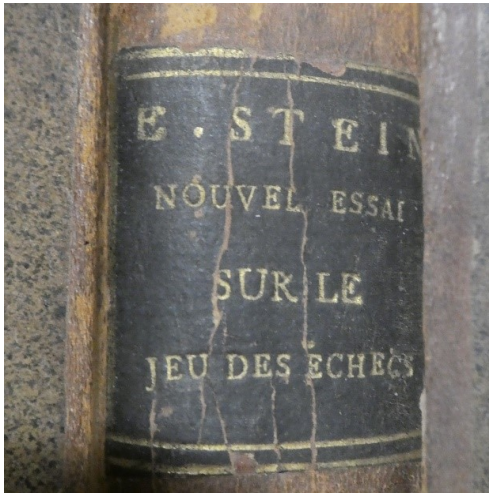
Over Weyerman is veel te lezen op de website van de Stichting Jacob Campo Weyerman en de website Literatuur-geschiedenis. Zouden Karel V, Filips II, Maurits en vele anderen dagelijks afleiding hebben gezocht in het schaken?

Jacob Campo Weyerman

Leo Diepstraten geeft in de al genoemde *Nieuwsbrief* ook aan dat het Vertoog door Weyerman geruime tijd verscheen voordat het eerste in het Nederlands verschenen schaakboek uitkwam, een boek van Petrus Lievens Kersteman: *Bekwame Handleiding Tot Het Edele Schaakspel: Of Beredeneerde Verhandelingen*, een vertaling van het werk van Philidor. Het eerste originele Nederlandse schaakboek wordt toegeschreven aan Philip Julius Graaf van Zuylen van Nijvelt (1743-1826). Het verscheen eerst in het Frans en een jaar later (in 1792) kwam er een Nederlandse vertaling uit met als ondertitel: ‘Onderrigt of op wat wijze men in korten tijden zonder veel moeite ZEER STERK in dat spel worden kan.’ En dat bijna twee eeuwen vóór de steeds krachtiger wordende schaakcomputers.

We zijn nogal afgedwaald van de hoofdpersoon van dit artikel. Dat Van Zuylen van Nijvelt het eerste Nederlandse schaakboek schreef valt enigszins te betwisten, want wat dan te denken van Steins boek. Deze opvatting is er waarschijnlijk op gebaseerd dat Stein een Fransman is die een boek in het Frans heeft geschreven, en mogelijk ook dat het boek niet op de gewone manier verkrijgbaar was, maar alleen op intekening.

Steins boek: Nouvel Essai sur le Jeu des Échecs, avec des réflexions militaires relatives a ce jeu

Dit boek is uitgegeven in 1789 in Den Haag, bekostigd door Stein zelf. Hij heeft het opgedragen aan Guillaume Frederic en Guillaume George Frederic, ‘Princes d’Orange et de Nassau, &c. &c. &c.’

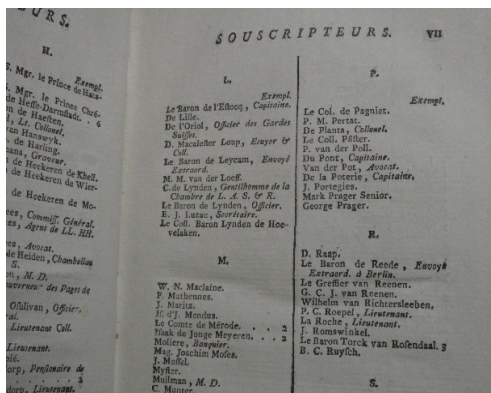
Zo presenter je nog eens een boek:

‘Le Jeu des Echecs faifant partie de la récréation de vos altesces serenissimes, je prends la liberté de vous dédier ce léger Ouvrage, que j’ai composé sur ses principes. Daignez, messeigneurs, le recevoir avec bonté, & continuer votre bienveillance &

protection à celui qui a l’honneur d’être, avec le plus profond respect, DE VOS ALTESSES SERENISSIMES, MESSEIGNEURS, Le très humble & très obéissant Serviteur, E. STEIN.’

Vertaald klinkt het toch wat minder fraai: ‘Omdat het schaakspel deel uitmaakt van de ontspanning (of vrij vertaald: vrijetijdsbesteding) van uwe doorluchtige hoogheden, neem ik de vrijheid dit lichte werk aan u op te dragen, dat ik op basis van de principes ervan heb gecomponeerd. Verwaardig u, mijne heren, om het met vriendelijkheid te ontvangen, en zet uw welwillendheid en bescherming voort aan hem die de eer heeft om te zijn, met het diepste respect, AAN UWE DOORLUCHTIGE HOOGHEDEN, HEREN, De zeer nederige en zeer gehoorzame Dienaar, E. STEIN.’

De volgende pagina’s van het boek bevatten de volledige intekenlijst. Stadhouder Willem V tekende in voor twaalf exemplaren, de erfprins Willem Frederik en Prins Willem George Frederik voor zes exemplaren. Onder de intekenaars tal van personen van adel en hoge militairen, juristen en bankiers. Sommigen ‘bestelden’ meerdere exemplaren. Waarschijnlijk schonk Stein zijn boek alleen aan zijn vrienden en leerlingen, met als gevolg dat het zeer zeldzaam bleef. Op de lijst staan 196 namen, vermoedelijk was de oplage niet groter dan 250. Vrouwen staan er nauwelijks bij: Mme. Eigensatz en Mme. la Comtesse (gravin) de Schweinitz zijn de uitzonderingen. Nouvel Essai is een lijvig leerboek met 254 pagina’s in (oud) Frans. Het boek is doordrenkt met een door Stein duidelijk geachte verbinding met de krijgskunde.

De intekenlijst.

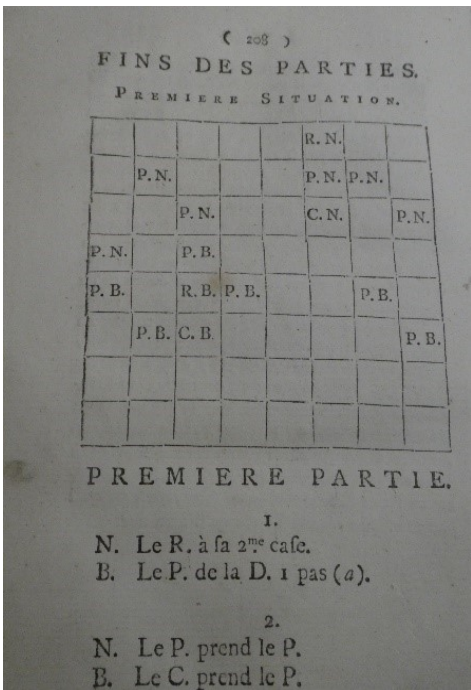
Ik beperk me tot het schaken. De eerste zetten op pagina 6 zijn:

1. B. Le P. du R. 2 pas; N. De même.
2. B. Le F. du R. à la 4me case du F. de la D.;
N. De même.

Steins ‘oordeel en plan’: het gaat om de manier om zijn stukken binnen de eerste twaalf zetten uit te brengen en de manier om een plan van aanval te vormen. Hier blijft het niet bij, Stein beschrijft vaker zijn positionele ideeën. Hiervan noemt Frank Hoffmeister in zijn boek *Chess Theory from Stamma to Steinitz* enkele voorbeelden. Stein beseft ook dat snel goed kunnen schaken niet voor iedereen is weggelegd: ‘De wijze om dit spel met al de stukken op eens te leren, is meer algemeen, omdat deze, voorshands, aangenamer schijnt. Maar daarin ligt misschien de voorname rede, dat er zich onder zóó vele schaakspelers, zoo weinig ervaren spelers bevinden.’

Gelukkig is er een vertaling uit 1834 van D. Broedelet, getiteld *Nieuwe proeve van handleiding tot het schaakspel*. Uitgegeven in Purmerend bij Broedelet en Rijkenberg.

Het Max Euwe Centrum heeft een exemplaar in de collectie. Deze vertaling is opgedragen aan de zoon van Elias, S.E. Stein, 'stads medicinae-doctor en vroedmeester, enz.'. Broedelet merkt op zijn vertaling 'uit achting voor wijlen deszelfs Vader, en uit eerbied voor dien *Nestor* in de edele Schaakspelkunst' te hebben geschreven en ondertekent met 'Zijn-Ed. Dienstv. Dienaar D. Broedelet, Dz.' In een voorrede van Broedelet gaat hij in op de geschiedenis en betekenis van het schaken. Ook hiervan alleen het begin:

Een blik op de inhoud van het boek

‘Onder de oudste, meest beroemde en door alle eeuwen minst verbasterde spellen, behoort voorzeker het Schaakspel genoemd te worden; een spel, waarvan geene enkele uitkomst een gevolg der grillige luimen van geluk of toeval kan heeten, en voor den

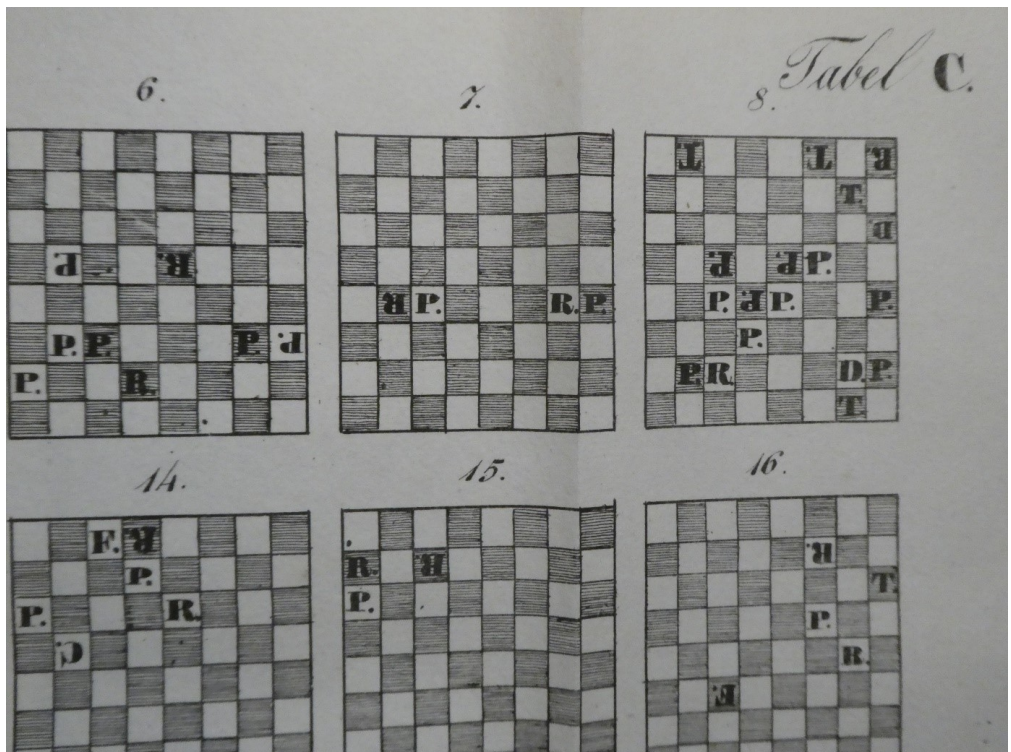
denkenden geest het meest geschikt, en ook voor dezen eene duurzame bron van onuitputtelijk genot. Met regt draagt het den naam van Koninklijk spel, want zoo al niet, onmiddellijk, van Vorstelijken oorsprong, zoo werd het echter ten allen tijde door Keizers en Koningen bemind en gezocht; gelijk heet dan ook bij de Stadhouders uit ons Vorstelijk Stamhuis doorgaands een bijzonder geliefkoosd voorwerp van verlustiging uitmaakte.'

Op pagina 20 komen we bij de 'vertaalde' eerste zetten; dat wijkt nog wel ietwat af van onze huidige notatie:

1. W.P. op 37; Z.P. op 29

Achter in het boek staat een diagram waaruit blijkt dat 37 staat voor e4 en 29 voor e5 (lijkt een beetje op de notatie bij dammen en correspondentieschaak (althans vroeger)). Logisch dat dit de eerste zetten zijn, want Stein schrijft: 'Bij den aanvang eener partij speelt men bij voorkeur den *Pion* des *Konings*, boven eenig ander, terwijl de *Looper* des *Konings* daardoor losgemaakt, en de speler in gelegenheid gesteld wordt, om hem op 35 of 27 te brengen.'

Ruim twee eeuwen later kunnen we zeggen dat niet iedereen deze aanbeveling altijd heeft opgevolgd.

De diagrammen in het boek van Broedelet

Er zit zeker structuur in het boek, dat eindigt met een aantal voorbeeldpartijen, matvoeringen en stellingen. Eén van de partijen gaat zo:

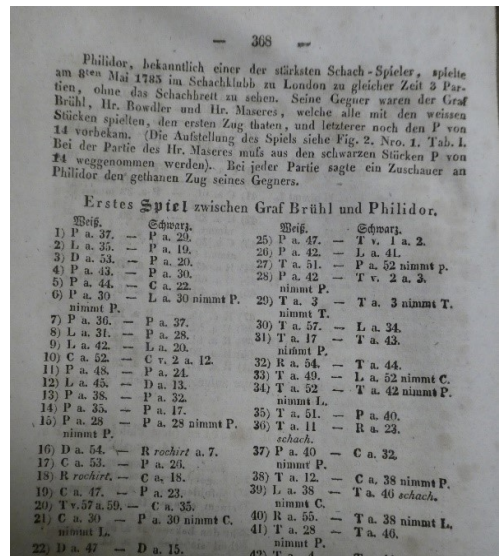
1. e4 e5 2. f4 exf4 3. Pf3 g5 4. Lc4 Lg7 5. h4 h6 6. d4 d6 7. c3 c6 8. De2 De7 9. g3 g4 10. Pg1 f3 11. De3 Pf6 12. Ld3 Ph5 13. Kf2

Zwart staat nu duidelijk beter, concludeert ook Stein. Daar valt niets tegen in te brengen. In andere voorbeeldpartijen in het boek vergaat het wit beter.

Wat was Steins 'rating'?

In deze beschouwing past nog een derde boek, deze keer in het Duits: *Anweisung zur Erlernung des Schach-Spiels*, met als ondertitel 'mit besonderer Rücksicht auf diejenigen, denen das Spiel durchaus unbekannt ist'. Dit is in 1827 uitgegeven. De auteur is Friedrich Wilhelm von Mauvillon (1774-1851). In zijn voorwoord gaat hij uitvoerig in op de verdiensten van Elias Stein. Tevens bevat het een kopie van een litho van Elias Stein, door diens zoon beschikbaar gesteld. Von Mauvillon schrijft het volgende (sterk ingekort en vertaald): 'Elias Stein was de sterkste schaker, niet alleen in Nederland, maar zelfs in Europa, en stond op dezelfde hoogte als *Philidor*, *Stamma* en andere wereldberoemde schaakmeesters. [...] Zijn boek behoort al lang tot de zeldzame en zeer gewilde werken. Het was nooit in de boekhandel te koop en alleen nog via Steins zoon, arts in Den Haag, te verkrijgen.[...] Stein kon meerdere partijen tegelijk spelen en intussen een potje biljarten. Hij won alles. Hij heeft nooit zijn meerdere gevonden en is altijd ongeslagen gebleven. Hij bleef daarbij bescheiden. [...] Stein bracht het schaken in Nederland op gang. Toen hij leraar werd van de jonge

Prinsen van Oranje kon het niet uitblijven dat het schaken snel in alle gegoede kringen doordrong. Wie geen schaakles van Stein had gehad, telde niet mee. Stein kon niet tegemoetkomen aan alle uitnodigingen die hij kreeg van diplomaten, invloedrijke Nederlanders, belangrijke reizigers, die deels lessen wilden volgen en deels om zich met sterke buitenlanders te kunnen meten. Daarbij was het van belang zich als erkend speler in hoge kringen schakers met raad en daad bij te kunnen staan en in laatste instantie voor hen te beslissen. [...] Al zijn nog levende leerlingen eren zijn nagedachtenis en in Nederland zal zijn naam altijd met trots worden genoemd. [...] Stein verdient ook buiten het schaken de hoogste achting.'

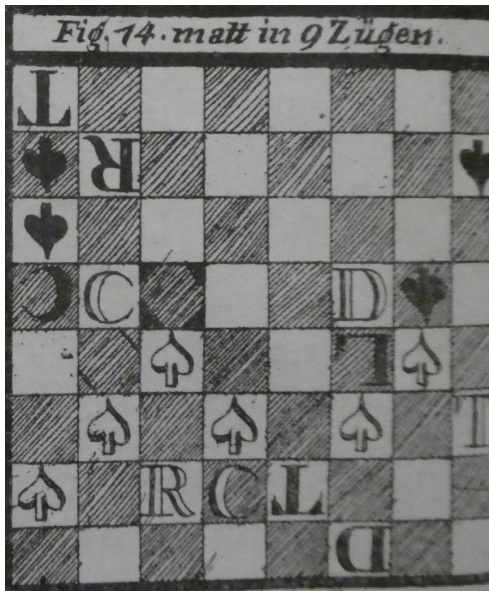

Een blik in het boek van Von Mauvillon

Van Von Mauvillon zijn drie door hem gewonnen correspondentiepartijen bewaard gebleven, die, zeker zoals we er nu naar kijken, van laag niveau zijn. Hij won ze alle drie, zijn tegenstanders zijn niet bekend.

Hoewel het voor de betekenis van Stein als leermeester niet van groot belang is, zou het interessant zijn iets te kunnen zeggen over zijn ware speelsterkte. Helaas is er geen enkele partij van hem bekend of bewaard gebleven.

Hoe komen we dan dichterbij de ware speelsterkte van Stein? Dit lijkt onmogelijk. De fragmenten uit zijn boek zeggen niets over zijn speelsterkte. Houdt de vergelijking met Philidor en Stamma stand? Om te beginnen is het uitgesloten dat Stein en Stamma tegen elkaar hebben gespeeld. Stein is geboren in 1748 en Stamma overleed in 1755. Een ontmoeting tussen Stein en Philidor is niet uitgesloten, maar er is niets dat erop wijst. Philidor leefde van 1726 tot 1795; Stein overleed in 1812. Frank Hoffmeister haalt Hooper and Whyld in *The Oxford Companion to Chess* aan, waarin staat dat Stein nooit een sterke buitenlandse schaker heeft ontmoet.

Een opgave uit het boek van Von Mauvillon

Dat Von Mauvillon Stein zelfs de sterkste speler van Europa noemt lijkt een enorme overdrijving of een vorm van mateloos chauvinisme. Van Philidor zijn wel partijen bekend, van Stamma ook, maar dat zijn composities. Philidor won een match van Stamma met bijzondere voorwaarden. Winnaar zou degene zijn die het eerst acht partijen won en Philidor speelde alle partijen met zwart. Remises zouden als een overwinning van Stamma worden geteld. Duidelijk tekenen dat Philidor als grote favoriet werd beschouwd. Terecht, het resultaat liet niets aan duidelijkheid te wensen over: 8-1 voor Philidor.

François-André Danican Philidor is een legende, maar Phillip (ook wel Philippe) Stamma zal bij de gemiddelde schaker minder bekend zijn. Hij werd in 1705 geboren in het Syrische Aleppo, ging later naar Engeland en Frankrijk, en stierf in 1755 in Londen.

Zijn publicatie *The Noble Game of Chess* (1745) was het eerste schaakboek met algebraïsche notatie.

Criticus Van der Linde zegt:

‘Hollandsche ijdelheid en geen wezendlijke verdienste als schaakspeler’

Dr. Antonius van der Linde (1833-1897) wordt beschouwd als de eerste wetenschappelijk onderzoeker van de geschiedenis van het schaakspel. Hij heeft geen goed woord over voor Steins capaciteiten als schaker.

Maar wel dit: ‘Steins werkelijke verdienste is de opwekking voor het schaakspel in Holland,’ en: ‘Nochtans was er opwekking

in aantocht: drie vreemdelingen, *Cunningham, Philidor en Stein*, een engelschman, een franschman en een duitscher, hebben in den loop der voorgaande eeuw in Holland de belangstelling in het edel spel aangewakkerd.’ (Uit: *Het Schaakspel in Nederland*, 1875.)

De scherpe kritiek richting Stein overschaduwde deze woorden. Een aantal van de uitspraken van Van der Linde:

‘Stein bezit te onzent een opgevijselde beroemdheid als schaakspeler, die alleen in de gewone hollandsche ijdelheid, maar niet in wezendlijke verdienste wortelt. [...] In waarheid was hij, te oordelen naar zijn boek en zijne school, van alle wezendlijk schaaktalent ontbloot. [...] Zijn *Nouvel essai* was niets anders dan een flauwe kopie van Philidors onderneming, zonder een sprank originaliteit. Plagiaat en geleuter vullen het boek, waarvan de hoofdstrekking eenvoudigheid was *to make money*.’

Dan concludeert Van der Linde dat ‘Voor ons doel, de opkomst van het schaakspel in Holland na te sporen, heeft alleen noch de intekenlijst op het werk historische waarde. De opsomming van die namen vermelden inderdaad ook de oudste vaderlandsche schaakvrienden.’ Maar dan: ‘Stein doorspekte zijn boek met zoogenaamd militairen kinderpraat, een laf gezeur ten koste van papier en gezond verstand. Met de oorlogstaktiek heeft het schaakspel evenveel overeenkomst als de beer in den sterrenhemel met bruintje in een dierentuin.’

Ook jegens Von Mauvillon is Van der Linde duidelijk: ‘De uitdrukking van Von Mauvillon: dat Stein de sterkste schaakspeler in gansch Europa was, is wel wat al te

kras tegenover tijdgenoten als Del Rio, Lolli en Ponziani. Het boek van Stein is nóch zeldzaam, nóch gezocht, nóch alom geacht zoals bovengenoemde Von Mauvillon (een leerling van Stein) beweerde en dat de Prins van Waldeck (in 1793 gesneuveld) zijn voornaamste en beste leerling was, is humbug! Want toen Stein in 1748 te Vorbach nog in z’n wieg lag te schreeuwen, ontving Waldeck reeds schaakonderricht van Philidor!’

Alexander Cunningham (1655-1730) kwam in 1709 voor een rechtenstudie naar Leiden. Een variant in het Koningsgambiet heeft zijn naam: 1.e4 e5 2.f4 exf4 3.Pf3 Le7.

Domenico Ercole Del Rio (± 1718-1802) ontwierp veel schaakstudies, hij werd ‘The devil who could never be beaten’ genoemd en schreef een boek dat de basis vormde voor het boek van Giambattista Lolli (1698-1769). Lolli’s boek *Osservazioni teorico pratiche sopra il giuoco degli scacchi* uit 1763 staat ook in de vitrine van MEC.

Lolli is bekend van eindspelstudies en ook van de Giuoco Piano, de Italiaanse opening die al in de 16e eeuw werd gespeeld en eeuwen daarna ook nog door bijvoorbeeld Karpov, Kasparov en Carlsen.

Is de Hollandse opening een vinding van Stein?

Het blad *Sissa* van 1859 schrijft dat de opening 1.d4 f5 weliswaar al in 1775 is genoemd, maar dat aan Stein de eer toekomt deze grondig te hebben geanalyseerd. Op basis van zijn analyses heeft hij de opening krachtig aanbevolen. Van der Linde verklaart de benaming Hollandse opening uit de algemene erkenning van de verdienste van Steins arbeid.

Hij is van mening dat Stein deze eer niet toekomt en beschuldigt hem van plagiaat omdat deze partijopzet al in *Traité Théorique et Pratique par une Société d'Amateurs* beschreven zou zijn. Dit is niet geschreven door Philidor maar door een groep schakers die regelmatig het Café de la Régence bezocht, het vermaarde café in Parijs dat lang het bruisende centrum van het schaken in Parijs, Frankrijk en Europa was.

De kringen rond Elias Stein

Het is niet moeilijk kritiek op Stein te achterhalen, hoewel die vooral uit de geschriften van Van der Linde blijkt, wel onderbouwd met voorbeelden. Het is problematisch om zijn betekenis werkelijk naar waarde te schatten. Hij werd omgeven door de notabelen van die tijd en dat heeft ongetwijfeld veel directe invloed gehad, maar is ook 'top-down' van betekenis geweest. In zijn proefschrift *Het loopt ongenadiglijk mat* uit 1999 schrijft H.J.G.M. Scholten dat door Steins invloed enkele Nederlandstalige boeken zijn uitgegeven en dat de kopers daarvan zonder uitzondering tot de Nederlandse elite behoorden.

Erelid bij het Haagsche Schaakgenootschap

Zowel Elias Stein als Philip Julius van Zuylen van Nijvelt werden een paar weken na de oprichting van het Haagsche Schaakgenootschap in 1803 benoemd tot lid van verdienste daarvan. Stein was een van de oprichters. De boeken van Stein en Van Zuylen van Nijvelt vormden de aanleiding tot de benoemingen. Deze vereniging wordt vrij algemeen gezien als de oudste schaakvereniging, en zelfs sportvereniging, van Nederland en haar leden behoorden tot de absolute bovenlaag van Den Haag, schrijft Scholten.

Het genootschap was geen lang leven beschoren en bestond slechts tot 1808, toen het hof en de regering van koning Lodewijk Napoleon van Den Haag naar Amsterdam verhuisden.

Nu is het eveneens Haagse DD (Discendo Discimus, het Koninklijk 's-Gravenhaagsch Schaakgenootschap) de oudste nog bestaande vereniging van Nederland, opgericht in 1852 ('Door te leren, leren wij').

Philip Julius Graaf van Zuylen van Nijvelt

Max Euwe, Elias Stein en Abe Lenstra bijeen!

In Den Haag is in 1979 in de wijk Kraayenstein/Vroondaal een straat naar Elias Stein genoemd. De straat is in goed gezelschap en ligt tussen de Max Euweweg en de Abe Lenstraweg.

En ook de Jan-Hein Donnerstraat bevindt zich in deze wijk! Stein is begraven op de Joodse begraafplaats in Den Haag.

Foto: Symon Algera

Conclusie

Er is geen enkel bewijs te vinden dat Elias Stein een sterk schaker was. Hij wist dat zelf ook: 'Er zijn voorzeker sterkere spelers dan ik en wanneer ik eenen onbekenden schaakspeler zie, vrees ik altijd mijnen meester in hem te vinden.' Wel lijkt het zeker dat hij zijn passie voor het schaakspel heeft overgebracht naar eerst de hoogste kringen in Nederland en dat van daaruit het schaken misschien langzaam maar zeker meer algemeen in de belangstelling kwam te staan.

Bronnen

- E. Stein, *Nouvel Essai* ... (1789);
- F.W. von Mauvillon, *Anweisung* (1827);
- D. Broedelet, *Nieuwe proeve* ... (1834);
- A. van der Linde, *Het Schaakspel in Nederland* (1875);
- H.J.G.M. Scholten, *Het loopt ongenadiglijk mat* (1999);
- W. Verbeek, *De Hollandse Schaakspeler*;
- Stichting Jacob Campo Weyerman, website; Stichting Joods Erfgoed Den Haag;
- Leo Diepstraten, *MEC Nieuwsbrieven* 48 en 59;
- Dirk Goes/SGA, Dirks Historiehoek, Waarom het Hollands het Hollands heet;
- Delpher;
- Wikipedia, o.a. Haagsche Schaakgenootschap

Het boek *Chess Theory from Stamma to Steinitz*, 1735-1894, van historicus Frank Hoffmeister, tevens voorzitter van de Chess History & Literature Society, voorheen de Ken Whyld Association, is gerecenseerd door Erwin l'Ami in *MEC Magazine* 103 onder de titel 'Het verleden ontrafeld'.

■ ■ ■ ■ ■ Donateur worden?

Hebt u genoten van dit MEC Magazine? Uiteraard hopen wij dat u het Max Euwe Centrum en zijn activiteiten financieel wilt ondersteunen door donateur te worden. Het MEC promoot al ruim 35 jaar het schaken door lezingen, trainingen, exposities, workshops, filmmiddagen, schoolschaak, toernooien, boekenbeurzen, een jaarlijks pleinfestival, (digitale) nieuwsbrieven, berichten op sociale media en onze website.

Door donateur te worden ondersteunt u niet alleen het MEC, maar ontvangt u ook twee keer per jaar ons papieren MEC Magazine in de bus. U kunt uw donatie

overmaken op rekening NL91 INGB 0005 4016 70 t.n.v. Stichting Max Euwe Centrum te Amsterdam o.v.v. 'nieuwe donateur'. S.v.p. naam en adres vermelden.

Het Systeem Lipchitz

Peewee van Voorthuysen

Het *Handbuch des Schachspiels* van Paul Rudolf Bilguer uit 1843 (kortweg: de Bilguer) was het eerste openingsboek dat poogde helderheid te verschaffen in de wereld van de schaakopeningen. En nu beschikken we over de ECO (Encyclopedia of Chess Openings) classificatie. In de tussentijd zijn er veel andere pogingen geweest de openingen in een keurslijf te dwingen. Een daarvan bekijken we vandaag: het Systeem Lipchitz.

In het *Tijdschrift* van de Koninklijke Nederlandse Schaakbond (verder: 'Tijdschrift') van augustus 1948 kondigt Max Euwe een decimale classificatie aan, Systeem Lipchitz. Hij ziet dit als een eerste stap in de goede richting om 'de achterstand te verkleinen, die we in de laatste 10 tot 15 jaar hebben gekregen tegenover landen, welke schaakspelers hun theoretische kennis in organisatoir verband uitbreiden'. Euwe voegt er wel een waarschuwing aan toe: 'Wie niet duizelig wordt van reeksen van varianten en wie niet bang is voor getallen van zes en meer cijfers, kan een oordeel vellen over Lipchitz' decimale classificatie der openingsvarianten.' Die waarschuwing is zeer terecht...

In het oktobernummer van het *Tijdschrift* volgt een uitgebreid verhaal van de heer Lipchitz zelf. Nadat hij eerst de *Bilguer*, *Modern Chess Openings* en natuurlijk de reeks *Theorie van de Schaakopeningen* van Euwe heeft aangehaald, komt hij tot de kern van de zaak: 'Wat echter in deze literatuur ontbreekt, is een echte encyclopaedie, zoals dit op het gebied van kunst en wetenschap bestaat; een encyclopaedie, waar iedere opening, iedere vertakking, zelfs iedere partij, in één oogopslag gevonden kan worden.'

De eerste aflevering is gewijd aan het Colle-systeem. Nou niet de meest aansprekende opening, hoor ik u denken, maar daar was een bijzondere reden voor: 'Wij hebben een willekeurig blad genomen uit een honderdtal andere, die in voorbereiding zijn. Misschien heeft bij de keuze van de Colle-opening het verlangen hiermede onze onvergetelijke vriend en Meester te eren, de doorslag gegeven.'

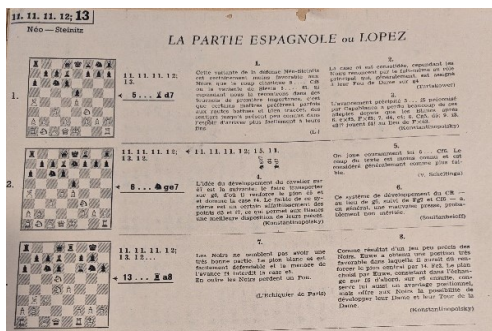
De tweede aflevering van de Schaak-encyclopedie

De artikelen werden zowel in het Nederlands als in het Frans opgenomen. De code staat keurig vermeld: 11.11.11.12. Alleen, wat betekent dat? Dat wordt in de toelichting haarfijn uitgelegd.

“Een symbool, in zijn eenvoudigste vorm, wordt dus op de volgende wijze geschreven: 11.11.11.12

Waar: de eerste, 1 betekent1. e4
 de tweede, 1 betekent1...e5
 de derde, 1 betekent2. Pf3
 de vierde, 1 betekent2...Pc6
 de vijfde, 1 betekent3. Lb5
 de zesde, 1 betekent3...a6
 de zevende, 1 betekent4. La4
 de achtste, 2 betekent4...d6"

De rangschikking is gebaseerd op de sterkte van de zet. Oftewel, 4...d6 is zwakker dan 4...Pf6. Dat vindt men tegenwoordig overigens ook nog. De eerdere waarschuwing van Euwe over getallen van meer dan zes cijfers is dus volkomen terecht. Maar ja, de mode is aan verandering onderhevig en dat geldt zeker voor schaakopeningen. Er zijn behoorlijk wat varianten in de ECO-classificatie die ooit dik bezaaid waren met partijen, maar waar je er nu maar een paar van vindt.

De aflevering over de Steinitz-variant in het Spaans

Wat zag Euwe in het Systeem Lipchitz? Daar geeft hij in het *Tijdschrift* (juni 1949) indirect een antwoord op. Na de annonce van het volgende deel van de *Schaak-encyclopedie* ('De Grünfeld-verdediging vecht voor haar bestaansrecht') kondigt Euwe daar de *Losbladige Schaakberichten* aan.

Na een algemene beschouwing over het wel en wee van de opening in de laatste 25 jaar, komt hij tot een aanbeveling: 'Nederland moet openingen studeren, niet in de eerste plaats meer, maar systematischer dan tot nu toe het geval was. Dit geldt niet alleen voor onze topspelers maar ook voor de brede massa, welke nieuwe krachten voort moet brengen. Ons land heeft een goede schaak-reputatie, maar wij kunnen veel hoger, want wij beschikken over bekwame en talentvolle spelers, over inventieve geesten, over harde werkers.'

En wat gebruikt *Losbladige Schaakberichten* om de afleveringen voor te bereiden? Het Systeem Lipchitz! Bij een bezoek aan het Rueb-archief bij de Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam (gevestigd in het Allard Pierson museum) kwam ik dikke mappen tegen, volgeplakt met krantenknipsels en analyses. En keurig voorzien van de correcte code uit het Systeem Lipchitz. Alles bedoeld als voorbereiding op de zoveelste aflevering van de *Losbladige Schaakberichten*.

De aandachtige lezer ziet meteen dat niet alleen openingen het onderwerp waren. Ook het middenspel (en vooruit: een klein deel van het eindspel) werden behandeld.

De hoofdingeling gaat daarbij uit van het alfabet, maar gelukkig niet gelijk aan de indeling van ECO. Sommige hoofdcodes van het Systeem Lipchitz zijn gehandhaafd als onderverdeling, andere niet. Zo heeft het Frans nummer 12 gekregen, de Caro-Kann nummer 13 en het Siciliaans nummer 14. Door huidige ogen gekeken zou het Siciliaans eerder 12 en misschien wel 11 moeten zijn.

De schim van Raamswolde

Minze bij de Weg

Als jarenlang actief schaakpublicist krijg je last van een zekere mate van beroepsdeformatie. Kom je ergens een schaakbord tegen in een advertentie of kunstwerk, dan is de eerste reactie: ligt het bord goed en zijn de stukken op een plausibele wijze neergezet. En als in een film wordt geschaakt let je er onvermijdelijk op of de zetten op een natuurlijke manier worden uitgevoerd en de spelers 'gewoon' achter het bord zitten. Spoiler: in alle bovengenoemde gevallen gaat het heel vaak fout.

Als je dus een roman onder ogen krijgt waarin een schaker de hoofdrol speelt, zoals het onlangs verschenen *De schim van Raamswolde*, dan is mijn eerste automatische reactie: hoe komen het schaken en de schaker ervan af? Is hij een normaal mens?

Daarover verderop meer, eerst het verhaal. En tegelijk toch vast een antwoord op de laatste vraag. Want nee, de hoofdpersoon Allard van Benniq Methorst kan met geen mogelijkheid een normaal mens worden genoemd. Of beter gezegd, een normaal functionerend mens, waarbij we even af willen zien van de vraag wat normaal en niet normaal is. Van Benniq Methorst is namelijk getroffen door een fobie: hij durft zijn terrein niet meer af. Bij het uitlaten van zijn hond Sok gaat hij niet verder dan de grens van zijn perceel. De eerste tekenen van zijn aandoening deden zich al aan het eind van zijn jeugd voor. We zijn nu zo'n 25 jaar verder (hoe oud Van Benniq Methorst is wordt niet helemaal duidelijk) en de psychische problemen worden steeds erger.

Van Benniq Methorst is een schaker. Een sterke schaker zelfs, misschien wel de beste van het land. Zijn fobie heeft een eind

gemaakt aan zijn bordcarrière, maar gelukkig kunnen schakers uitwijken naar het correspondentieschaak. Of moeten we zeggen: konden uitwijken. Het boek speelt in 1986 en 1987. In dat briefschaak heeft hij het ver gebracht: hij werd Europees kampioen.

Briefroman

Auteur Alexander Baneman heeft een bijna ouderwetse manier gekozen om het verhaal van Allard van Benniq Methorst te vertellen: de briefroman. Allard schrijft aan vrienden Leopold en Trudy, aan zijn oude vlam Dagmar en aan de jonge domineesoon Daniël, die graag wat schaakkennis bij de meester wil opdoen. Af en toe verstuurt hij ook een schaakzet.

Geleidelijk wordt het verhaal ontvouwd van een kille jeugd en een toenemend onvermogen om met anderen om te gaan. Die brieven zijn niet altijd even helder, zeker niet naarmate het verhaal vordert. Of moeten we daar de toenemende verwarring van de hoofdpersoon in zien, een groeiende paranoia.

Het gevoel achtervolgd te worden komt vooral tot uiting in de brieven die Van

Benniq Methorst schrijft aan een zekere heer Van Andel, een ambtenaar van een naburige gemeente. Deze Van Andel doet pogingen de woning en het terrein van Benniq op te kopen, naar blijkt voor het aanleggen van een nieuw spoorwegtracé.

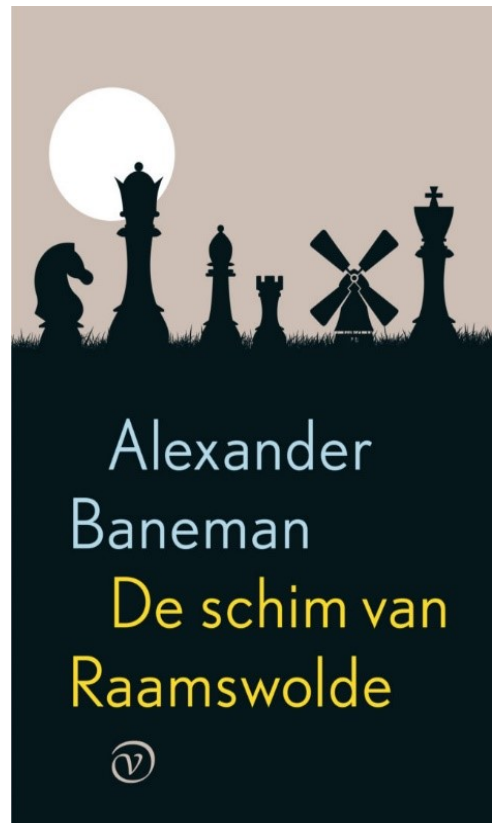
Hoe ver Van Benniq Methorst in zijn waan is weggezonden blijkt uit zijn laatste brief aan Van Andel. Kort daarvoor heeft hij door zijn verrekijker een paar landmeters aan het werk gezien. ‘Na enkele seconden rechtte u de rug en wees kordaat met een gestrekte arm in mijn richting. Een andere associatie diende zich aan: u die de ondergeschikten de opdracht gaf mijn stee onder vuur te nemen.’

Wat is schaken?

Allard gebruikt het schaken om zijn situatie te duiden. ‘Wat is het schaken anders dan je verplaatsen in een mogelijke situatie? Het verschil met mijn paniek is dat ik mij tijdens het schaken de meest gunstige situatie probeer voor te stellen. Het omgekeerde is waar als het de angst betreft.’

Soms probeert hij ook de kern van het schaken, van het spel an sich en van het spelen van het spel, te doorgronden, vooral in zijn brieven aan Daniël. Zo bijvoorbeeld. ‘Onmisbaar voor een goede schaker: voorstellingsvermogen. Al het denken dat daaraan voorafgaat is ondergeschikt aan die ene fantasie van de vingers om het stuk, beste jongen. Denken, tja – ik moet eerlijk bekennen dat ik niet precies weet wat dat is. Schaken doe je met je verbeeldingskracht en het onderbewuste denken dat wanneer je het niet gebruikt die elektrische schok in je hele wezen veroorzaakt.’

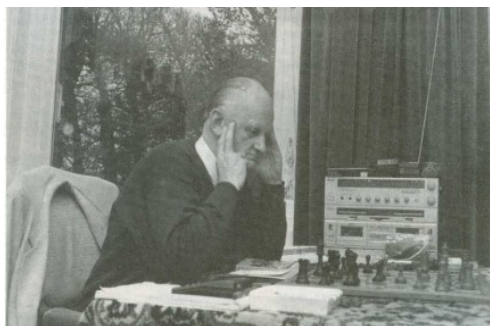
Bij het lezen van de schaakoverwegingen kreeg ik een sterk jarenzeventig-gevoel, de wereld van Donner, Timman en Ree. Dat bleek bij nader inzien niet helemaal onterecht, want de auteur noemt in zijn verantwoording als een van zijn bronnen de documentaire *Liefde voor hout* (1979, regie Jop Pannekoek, te zien op youtube), waarin we de drie genoemde heren horen filosoferen over het schaakspel. Die sfeer, die manier van denken, kom je overduidelijk en raak getroffen in het boek tegen. Waarbij ik mij wel afvroeg of bij de huidige generatie schakers, de moderne zakelijke schaker, dergelijke overwegingen nog een rol spelen.

Over de jaren zeventig gesproken: wie in die jaren het Nederlandse schaken bewust meemaakte en het onvolprezen *Schaakbulletin* las, denkt mogelijk: een correspondentieschaker met een fobie, waar ken ik dat van? Inderdaad, de Friese grootmeester correspondentieschaak Kor Mulder van Leens Dijkstra. Hij werd getroffen door eenzelfde fobie als Allard van Benniq Methorst en geloofde te zullen sterven als hij zijn terrein verliet. Zo rond 1960 speelde hij zijn laatste bordpartij.

In tegenstelling tot Van Benniq raakte hij niet geestelijk de weg kwijt. Met een borreltje erbij speelde hij tientallen correspondentiepartijen en ontving hij schaakvrienden. Ook probeerde hij met een clubje geestverwanten het Grünfeld-Indisch te weerleggen.

Het hielp ook dat hij goed bij kas was. Als aardappelboer en ‘uitvinder’ van de Biltstar was hij miljonair. Max Pam ging bij hem langs en schreef voor *Schaakbulletin* 139 een opzienbarend interview. Volgens een medewerker van uitgever Van Oorschot is *De schim van Raamswolde* geïnspireerd op Mulder van Leens Dijkstra.

*Mulder van Leens Dijkstra al analyserend
(foto: Frysk & Frij)*

Echte schaakzetten

In het boek komen ook, opmerkelijk voor een roman, echte schaakzetten voor. In een brief aan zijn vriend Leopold beschrijft Van Benniq Methorst een schaakpartij die hij tijdens een mislukt examen bij een hoogleraar aantrof. Er was de Franse Winawer gespeeld: **1. e4 e6 2. d4 d5 3. Pc3 Lb4**. Hij sprak de hooggeleerde heer als volgt toe: ‘Als docter Witjes dan maar de lijn van Kunin gevolgd had, ging ik verder, zou hij in de zevende zet Lg5 spelen. In plaats daarvan deed hij Dg3. Heel dom, als ik zo vrij mag zijn. Uw antwoord kon niet anders dan Ld6 zijn. Heel goed. Als hij wel Lg5 had gespeeld, zou u waarschijnlijk gereageerd hebben met De5, waarna wit met de toren schaak kon geven op d8. Dan de koning naar f7, wits paard naar f3 en uw dame naar a5. Als wit zijn loper naar b5 zou spelen, was het snel bekeken. U speelt Pc6 en wit zet u mat met Pe5.’ Aanvankelijk dacht ik: zwart speelt in een Winawer op de zevende zet ..De5, wit vervolgt met 8.Td8 en nog weer even later is het mat. Zou het echt? Maar zie, de auteur had zich goed laten voorlichten. Een partij Kunin – Oksengoit, Moskou 1958, ging als volgt: **1. e4 e6 2. d4 d5 3. Pc3 Lb4 4. Ld2 dxe4 5. Dg4 Dxd4 6. 0-0-0 f5 7. Lg5 De5 8. Td8+ Kf7 9. Pf3 Da5 10. Lb5 Pc6 11. Pe5+** en zwart gaf het op. Op 11..Pxe5 volgt winnend 12. Le8+ Kf8 13. Lh5 mat.

Tot slot nog een kleine berisping voor de redactie van Van Oorschot. Op bladzijde 181 rijdt de trein van Amsterdam naar Parijs langs Tilburg. Tja.

Alexander Baneman: De schim van Raamswolde. Van Oorschot. 240 blz. € 23,50.

(Met dank aan Peewee van Voorthuijsen)

Interessante inzichten?

Erwin l'Ami

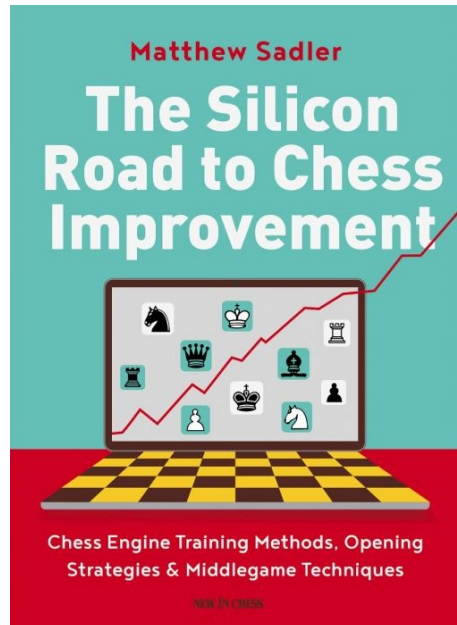
Hoe word je een betere schaker? Veel is al over dit onderwerp geschreven en veel trainers dan wel auteurs denken het antwoord op deze vraag te hebben. Jarenlang was de boodschap vooral om geen engines te gebruiken. Die konden namelijk alleen maar op tactisch vlak van nut zijn, en weinig echte schaakkennis overbrengen.

Hoe zijn de tijden veranderd! In 2023 kunnen we kiezen uit twee gratis schaakengines: Leela en Stockfish. Zonder al te zeer op de techniek in te gaan: deze engines, gebaseerd op de revolutie die Google's Deep Mind in 2018 ontketende met AlphaZero, zitten tjokvol schaakkennis en spelen op een niveau van zo'n 3600 rating. Dat is inderdaad ongeveer 800 punten meer dan Magnus Carlsen. De tijd dat mens en machine nog een spannende match tegen elkaar konden spelen ligt ver achter ons.

Valkuil

Anders dus dan in mijn jeugdjaren, zou ik nu iedereen aanraden engines te gebruiken. Waar vind je een betere analysepartner? Eén valkuil moet daarbij wel in de gaten worden gehouden. Met het aanzetten van de engine zetten veel schakers tegelijkertijd hun eigen brein uit. Ze noteren blindelings wat de engine zegt zonder daar verder zelf enige gedachten bij te vormen. Je merkt dat ook online, wanneer mensen live partijen volgen. Het woord 'blunder' is na het zien van de engine-evaluatie meestal niet ver weg, zonder dat er echt wordt gekeken waarom de zet dan wel een blunder zou zijn. Het actief bevragen van de engine (waarom niet die zet?) is de manier om tot inzicht te komen.

Steve Giddins heeft al vele boeken geschreven en doet daarnaast veel vertaalwerk uit het Russisch. Samen met Matthew Sadler schreef hij *Re-engineering the Chess Classics*. Sadler woonde jaren in Nederland en was nauw betrokken bij het al eerdergenoemde project rond AlphaZero. Hij schreef daar in 2019 de bestseller *Game Changer* over. Het boek dat daarop volgde, *The Silicon Road to Chess Improvement*, gaat in op de vraag hoe we van engines kunnen leren. Zeker een aanrader!

Hun nieuwste gezamenlijke werk combineert twee dingen: de kracht van engines en de instructieve kracht van klassieke partijen. En zo is de link gelegd naar de beginvraag in deze recensie. Er komt een periode in ieders schaakopvoeding om de klassieke partijen door te nemen. De kraakheldere partijen van Botwinnik, het magische schaak van Tal, het hoort bij een goede schaakeducatie en verbreedt het inzicht in het spel.

Het is iets wat ik zelf ook nu nog regelmatig doe: een bekende klassieke partij analyseren en kijken of de originele boodschap van de partij nog steeds overeind staat. In vele (vrijwel alle) gevallen, blijkt dat de engine er een of meerdere lagen aan toevoegt. Daarmee verliezen de partijen naar mijn mening niet aan waarde, maar worden ze meestal nog rijker in content.

Kasparov – Topalov, na 23...Dxd6

Positieve impact

Een voorbeeld daarvan is de beroemde partij tussen Kasparov en Topalov uit Wijk aan Zee 1999.

Ik analyseerde die voor het jubileumboek van het Tata Steel Chess Tournament en de engine vond een prachtige winst waardoor de combinatie van Kasparov van begin tot eind correct blijkt te zijn uitgevoerd. Jarenlang werd gedacht dat Kasparov onderweg een fout had gemaakt waardoor zwart remise had kunnen maken. Een voorbeeld van hoe de engine ook een positieve impact kan hebben!

Ik was dus zeer benieuwd naar dit boek; het idee sprak me enorm aan. Giddins en Sadler analyseren 35 klassieke partijen (waaronder twee van Max Euwe) en geven die alle een engine-twist. Zij doen dit door kritieke stellingen door engines uit te laten spelen. Die enginepartijen worden integraal in de analyses geplakt.

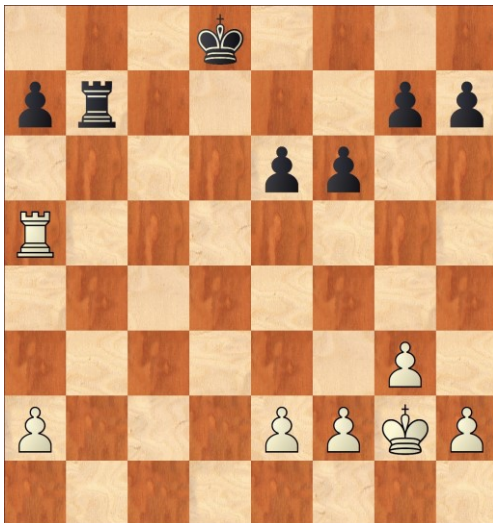
De claim is dat op deze manier een dieper inzicht in de stelling wordt verworven, maar ik heb daar mijn twijfels over. Zoals gezegd, engines spelen op een niveau van 3600 rating en partijen tussen engines hebben daarom heel weinig overeenkomsten met het menselijke schaak. Vele fouten die een mens zou maken, en de manier om dat vervolgens af te straffen, blijven onder de oppervlakte verborgen: de engines maken die fouten immers niet.

Tussen twee mensen

Het is daarom de vraag of enginepartijen inderdaad een goed idee geven van wat er van een stelling mag worden verwacht wanneer die tussen twee mensen zou worden uitgespeeld. Hoe nuttig is het wanneer een amateurschaker aan Anish Giri en Jorden van Foreest zou vragen enkele stellingen uit te spelen uit zijn eigen partijen?

Het lijkt me zeer de vraag of dat echt hele interessante inzichten oplevert. Tel daar nog eens 900 ratingpunten bovenop en je kunt dezelfde vraag stellen over enginepartijen. Ik denk dat het nuttiger zou zijn voor een amateur om met Anish Giri achter een bord te gaan zitten en met hem de partijen te analyseren.

Op een aantal momenten voelden de enginepartijen misplaatst, zoals in het diagram hieronder.

Barcza-Wikström, correspondentie 1949

Hier geven de auteurs:

'26...Ke7

The kingside is where all the engines are headed.

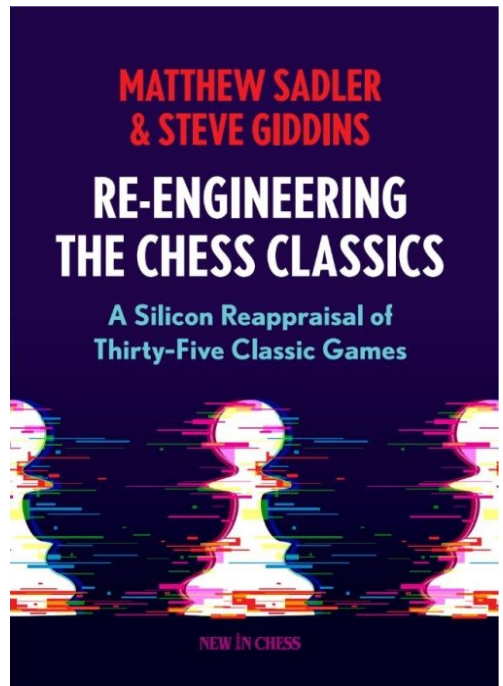
27. g4 f5

A sacrifice to realise pawn exchanges and activate the black rook.

28. gxf5 exf5 29. Txf5 Tb2 30. Ta5 Txe2 31. Txa7+ Kf6 32. a3 h6 33. Ta6+ Kf5 34. Ta5+ Kf6 35. Ta4

½-½ Stockfish-Dragon 3.1, 2022'

Dat komt op mij wat merkwaardig over. Inderdaad is de stelling remise, ook na het pionoffer op zet 27, maar waarom zou zwart hiervoor gaan? En kan wit in plaats van 32. a3 niet de zet 32. Ta3 spelen, met het idee om de toren naar f3 te brengen met schaak, en daarna de a-pion naar a3?

Het probleem is dat het de engine allemaal niet uitmaakt. Die vindt de stelling hoe dan ook remise en ziet niet in dat de ene remise de andere niet is - uit menselijk oogpunt. Dat maakt de partij tussen Stockfish en Dragon wat overbodig. Toen ik bovenstaande stelling in het vliegtuig richting

Saint-Louis aan Anish Giri liet zien bevestigde hij direct wat ik ook al dacht: waarom speelt zwart niet gewoon 26...f5? Er hoeft helemaal geen pion gegeven te worden. Er volgt rustig ...Kd8-e7-f6 met een potremise stelling. Bij aankomst in Saint-Louis bevestigde de engine dit uiteraard, maar die vindt de enginepartij uiteraard net zo 'makkelijk' en daar gaat het mis.

Natuurlijk kan het interessant zijn om engine-partijen te zien, en daar ideeën uit te destilleren, maar ik denk dat uit een goede analyse (met diezelfde engine!) meer te halen is. In feite is het gebruik van een enginepartij niets meer dan op de spatiebalk drukken wanneer je met een engine werkt. De engine voert na het drukken op de spatiebalk de zet uit die het op dat moment het beste vindt. Daarmee ga je echter volledig aan de alternatieven voorbij en kunnen dus belangrijke zetten worden gemist. En hoe goed ze ook zijn, ook engines missen wel eens de beste zet. In mijn werk als secundant speelde het gebruik van engine-partijen

eigenlijk altijd een hele kleine rol, en dat is ook de laatste jaren niet veranderd.

Ondanks bovenstaande kritiek leest het boek lekker weg. Tussen de uitstekende selectie partijen waren ook enkele die ik niet kende, en de enthousiaste annotaties, die we kennen uit Sadler's eerdere werk, zijn aanstekelijk.

De analyse van Reshevsky-Petrosjan, Zürich 1953, is geweldig en een genot om doorheen te gaan. Ik kreeg direct de behoefte enkele stellingen aan een eigen onderzoek te onderwerpen. Dat maakt deze recensie een lastige. Ondanks dat ik wat bezwaren heb tegen de uitvoering, heb ik veel plezier gehad aan het boek en staat het vol met interessant schaakmateriaal.

Matthew Sadler and Steve Giddins
Re-engineering the Chess Classics
New in Chess 2023, 440 bladzijden
€ 34,95 (paperback)
ISBN 9789083311265

Het MEC steunen?

Op onze website staat uitgebreide informatie over de vele manieren waarop u het MEC kunt steunen. Als donateur steunt u niet alleen het MEC, maar krijgt u ook onze MEC Magazines opgestuurd.

Als Vriend van Euwe wordt uw gift in een overeenkomst vastgelegd en kunt u uw gift (vermeerderd met 25%) aftrekken van de belasting. Schenkingen of nalatenschap zijn ook mogelijk, wij kunnen u daarover deskundig adviseren.

Bedrijven kunnen het MEC of een activiteit van ons sponsoren. Door uw aankopen te

doen via de knop van Sponsorkliks op onze site of het MEC als goed doel aan te merken bij de Vriendenloterij steunt u ons ook. Dat kost u niets en levert ons aardig wat op!

Diverse schaakclubs zijn donateur van het MEC, maar dat zouden er veel meer kunnen zijn. Nog leuker vinden wij het, als een club ons komt bezoeken!

De luie beer onder de loep

Peewee van Voorthuysen

Wereldkampioenen schrijven niet graag boeken vol over hun eigen partijen. Dat wil zeggen, voor ze de hoofdprijs binnen hebben. Fischer was een uitzondering. Maar zodra de titel eenmaal behaald is, dan bezwijkt menigeen voor de publieke druk. Natuurlijk zijn daar ook weer uitzonderingen op, en niet de minsten: Petrosjan en Spasski. Van de laatste had iedereen dat wel verwacht.

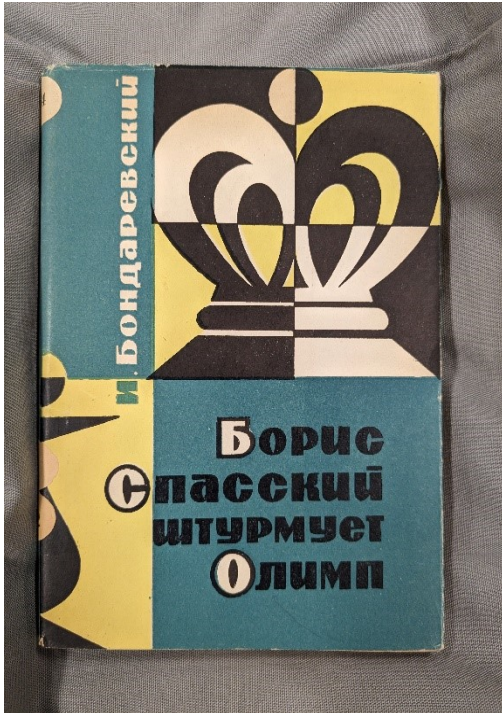
Voor de match van de eeuw in 1972 verschijnen de eerste 'Best Games' van Spasski. In het Westen bijt Bernard Cafferty de spits af met *Spassky's 100 Best Games*. Met een voorwoord van Leonard Barden, waarin deze kort de carrière van Spasski beschrijft.

Na de Spasski-Fischer-match in 1972 verschijnen er weer twee: in *Weltgeschichte des Schachs* (deel 27) met 355 partijen (en een autobiografie!) en *The best chess games of Boris Spassky* van Andrew Soltis – zonder aantal in de titel overigens. Sergei Soloviev zet in 2003 het voorlopige record met *Boris Spassky's 400 selected games*. Het meest diepgaande boek verschijnt echter al voor de eerste match tegen Petrosian, in 1966: *Boris Spasskij šturmuje Olimp* van Igor Bondarevski – niet toevallig de toenmalige trainer van Spasski.

Nu is er dan *Spassky's Best Games: A Chess Biography* van Alexei Bezgodov en Dmitri Oleinikov. De eerste neemt de meeste analyses voor zijn rekening; de tweede neemt 'A brief biography' voor zijn rekening. Nou ja, 'brief': hij heeft wel meer dan 130 pagina's nodig. En de meeste ruimte gaat naar de periode tot en met de match van de eeuw.

Verrassend voorwoord

Vaak verrast het voorwoord van een boek me niet, maar deze keer wel. En dan bedoel ik niet de twee alinea's van Gary Kasparov, maar de zes bladzijden van Vladimir Kramnik. Naast warme persoonlijke herinneringen beschrijft hij hoe hij Spasski als

Boris Spasskij šturmuje Olimp

schaakspeler ziet. Het kritieke moment in de partij aanvoelen, dat was bekend als een sterk punt van Spasski. Nieuw voor mij was de controle over het ritme in de partij, en het feit dat Spasski alles gaf in een schaakpartij en na afloop dan ook vaak afgepeigerd was. Dat heeft hij gemeen met Carlsen, die dezelfde eigenschap heeft volgens zijn langjarige coach Peter Heine.

Over trainers gesproken: Spasski versleet er drie. Zak, Tolush en de al eerder genoemde Bondarevski. De overgang van de ene naar de andere coach verliep niet bepaald rimpelloos. Het initiatief ging steeds uit van Spasski zelf. Logisch, want je voelt als speler zelf aan of een trainer je nog verder kan helpen. Volgens Soltis leidde de combinatie van Zak en Tolush tot de eerste universele speler, zoals Spasski vaak wordt genoemd. Zak zorgde voor het positionele kader, en Tolush voor de dynamiek. Daarna mocht Bondarevski de vechtjas en de koele planning van toernooien en matches perfectioneren. Dat kwam al prachtig tot uiting in de eerste aanloop naar de schaaktroon van 1963 tot 1966, waarin Spasski achtereenvolgens Keres, Geller en Tal uitschakelde. Steeds in een andere stijl die zo onaangenaam mogelijk was voor de tegenstander. Petrosjan was echter nog een stapje te hoog, volgens Spasski zelf omdat hij zich als de nummer twee beschouwde...

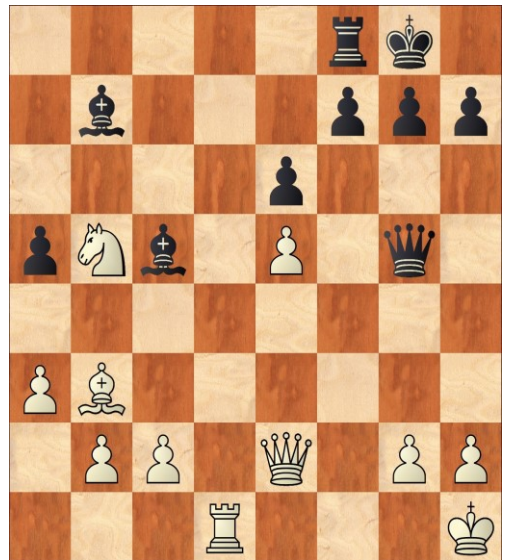
Naast de biografie bevat het boek ook 61 partijen. Wie echter diepgravende analyses verwacht komt bedrogen uit. De commentaren zijn meestal licht, en het feit dat naast Bezgodov (GM) en Kryakvin (GM) ook de vertaler Giddins (FM) twee partijen becommentarieerde zegt genoeg. Voor diepte moet u bij deel vijf van Kasparov's *My Predecessors* zijn.

Dat is duidelijk niet de bedoeling van het schaaktechnische gedeelte. Bezgodov geeft verder aan dat toen hij jong was er amper partijen van Spasski beschikbaar waren in Rusland. Botwinnik en Karpov daarentegen: geen enkel probleem.

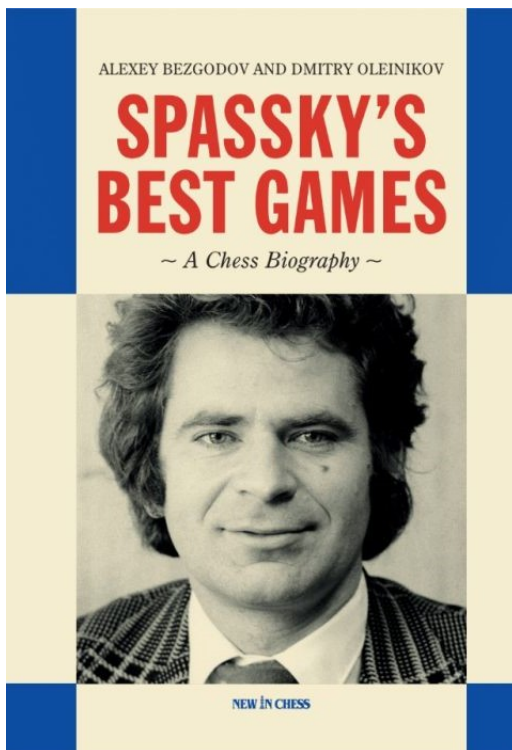
De verdeling van de partijen over de jaren legt – in tegenstelling tot de biografie – geen extra nadruk op de periode vóór 1972. Duidelijk is wel dat na het kandidatentoernooi van Montpellier in 1985 de kracht van de tegenstanders afneemt.

De match van de eeuw

In de biografie worden de eerste vier partijen uitgebreid onder de loep genomen, en in feite concludeert Oleinikov dat na de vierde partij de match eigenlijk al over was. Na de nederlaag in de derde partij liep nu alles voortreffelijk. Fischer maakte een fout in de opening en Spasski hoefde alleen maar de voorbereiding te volgen. Dat ging prima, tot het volgende moment:

Fischer-Spasski, vierde partij, na 21. Txd1

en laat Fischer ontsnappen naar een ongelijke lopereindspeel dat potremise staat.

Na afloop vaart Geller (de delegatieleider, Batoerinski bedankte voor de eer) uit tegen Spasski: “Okay, in de derde partij vergat je het plan met b3 en Lb2: dat kan gebeuren natuurlijk, maar is onvergeeflijk. En vandaag, doordat je Td8 hebt verworpen, blijkt je ons in de voorbereiding helemaal niet te vertrouwen.”

Tja, wanneer dat al na vier partijen de conclusie is mag je zwaar weer verwachten. En inderdaad, uit de volgende zes partijen haalt Fischer vijf punten en neemt een gigantische voorsprong. Waaronder nog een moment waarop Spasski de voorbereiding weer negeert, dan wel is vergeten: de zesde partij, een damegambiet met als voorbereide verbetering 16...Db7. Dat zou Geller later dan maar zelf toepassen tegen Timman, met groot succes.

Dit was bij de voorbereiding onder leiding van Geller bekeken en de conclusie was dat zwart na 21...Td8 duidelijk beter stond. Dat klopt: zwart heeft meer dan genoeg compensatie voor de minuspion. Spasski ging echter in de denktank en vond een zet die ook goed was. Alleen, dat kostte hem wel 45 minuten bedenktijd...

21...h5

Krijgt van Donner een uitroepteken, en Timman laat in het originele matchboek ook instemmende geluiden horen: ‘De thematische opmars van de h-pion is haast niet te stuiten.’ Sterk is ook 21...Le3, wat iets later in de partij wordt gespeeld. Maar de drie kwartier denken breekt Spasski uiteindelijk op. Rond zet dertig is hij in tijdnood

Voor wie is dit boek? In de eerste plaats voor lezers geïnteresseerd in het schaak in de jaren zestig en zeventig. De biografie laat goed de hoofdrolspelers zien en de lange weg die Spasski te gaan had naar het wereldkampioenschap. De inkijkjes in de psychologie van het matchspel zijn leerzaam, maar getuigen vooral van een tijdperk dat voorbij is. Een match die een maand of langer duurt is tegenwoordig alleen nog het wereldkampioenschap. De schaakspeler Spasski komt minder uit de verf, vind ik. Een thematische opbouw in plaats van een tijdvolgordelijke had daaraan kunnen bijdragen.

Alexey Bezgodov en Dmitry Oleinikov
Spassky's Best Games: A Chess Biography
New in Chess 2023, 280 bladzijden
27,95 € (paperback), ISBN 9789083328430

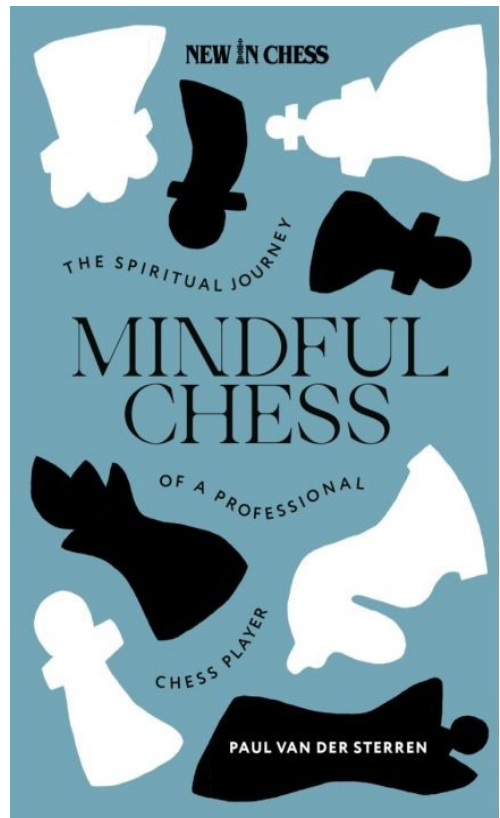
Ga je van Mindful Chess beter schaken?

Minze bij de Weg

'Ben ik wel de juiste persoon om dit boek te bespreken' dacht ik tijdens het lezen van *Mindful Chess*. Paul van der Sterren beschrijft daarin zijn psychologische houding en ontwikkeling als schaker en zijn ervaringen met meditatie. Dat schaakverhaal kon ik volgen, zowel op intellectueel als gevoelsmatig niveau. De absolute concentratie, de trance van een schaakpartij. Het grote geluk van het winnen, de afgrond van een nederlaag. Ook ik had dat vaak genoeg meegemaakt.

Bij de meditatie haakte ik echter af en toe af. Zeker, ik begreep de tekst, tenminste: dat hoop ik, maar voelen deed ik er niets bij. Het leven in het nu, daar kon ik nog wel iets mee, maar het opheffen van het ik? Daar klikte het niet. Of toch een beetje? Mijn referentiekader is eerder De mythe van Sisyphus zoals Albert Camus dat beschreef. De zwoegende mens die doorgaat hoewel hij weet dat zijn taak zinloos is. Het niet gericht zijn op een praktisch, toekomstig doel. De nietige ik.

Er was nog een ander moment van herkenning. Paul beschrijft hoe hij tijdens zijn eerste meerdaagse meditatiesessie, tien dagen in totaal, na een dag of drie over stoppen dacht. Alleen al de fysieke pijn van het urenlang mediteren bracht hem zover. Na een gesprek met een begeleider besloot hij in ieder geval die dag af te maken. En daarop de volgende. En de volgende, met de gedachte: deze dag haal ik wel. Zo verging het mij soms als ik in Frankrijk op de fiets een col beklom. Dit kan ik niet, dacht ik halverwege, dit gaat niet lukken. Het hoofd was leeg, de wereld alleen maar fiets, asfalt en zon. Maar de volgende bocht moet toch lukken. En zo sleepte ik mij naar de top. Zoals Paul zijn tiendaagse sessie volbracht.

Nu even concreet. Ik ga geen poging doen de meditatiegedachten van Paul van der Sterren te beschrijven. Wel kunnen we het even hebben over de invloed van het

mediteren op het schaken. Ga je er beter door schaken? Het antwoord luidt tamelijk ontnuchterend: het zou kunnen en het zou niet kunnen. Van der Sterren beschrijft een naamgenoot die al rond zijn twintigste begon met mediteren en die juist daardoor een aanvalsspeler zonder angst werd.

Zelf begon hij pas met mediteren na zijn veertigste, toen zijn schaakcarrière ruim over zijn hoogtepunt was. Toch hielp zijn ervaring met mediteren ook hem. Niet om beter te gaan spelen, maar wel om beter om te gaan met zijn naderende afscheid als beroepsschaker. Door het mediteren slaagde hij erin zijn grote schaak-ik langzaam te laten slinken en de angst voor een toekomst zonder beroepsschaak te

verminderen. Dat ging ermee gepaard dat de afgrond van een nederlaag verdween. Als je niet langer een groot ik hebt, een groot schaak-ik, dan is verlies niet langer een aanslag op je betekenis als mens. Je kunt vrede met de nederlaag hebben en constateren dat de schoonheid van het schaken blijft.

Kortom, mediteren maakt niet uit voor je schaakniveau, maar wel voor hoe je met het schaken omgaat. Het verandert de mens achter de schaker.

Paul van der Sterren: *Mindful Chess*. Uitg. New in Chess. 128 blz., klein formaat. € 10,95

Een woord van dank

Paul van der Sterren

Niemand die het Max Euwe Centrum ook maar een beetje volgt zal het zijn ontgaan: wij zijn verhuisd. Evenmin zal het voor veel mensen nieuws zijn dat op ons verzoek aan de schaakwereld om financiële steun (via Steunactie.nl) geweldig is gereageerd. Zowel lokaal als landelijk en zelfs internationaal zijn de donaties binnengestroomd.

Als bestuursvoorzitter kan ik niet genoeg benadrukken hoe dankbaar wij hiervoor zijn. Niet alleen het geld zelf, maar ook de sympathie die uit al deze giften spreekt zijn voor ons in alle opzichten een echte steun in de rug. Wij voelen ons gewaardeerd, wij voelen dat het Max Euwe Centrum voor veel mensen een bijzondere betekenis heeft, wij voelen ons gemotiveerd om door te gaan.

Op het moment dat dit digitale Magazine verschijnt zullen de meeste werkzaam-he-

den wel zijn afgerond en is het Centrum weer open. Ik nodig iedereen die ons financieel heeft gesteund (maar ook iedereen die dat niet gedaan heeft) van harte uit om een kijkje te komen nemen in ons nieuwe onderkomen. Maar vooral bedank ik iedereen die deze verhuizing mede mogelijk heeft gemaakt. Ik vertrouw erop dat wij – dankzij u – na deze woelige periode de nabije toekomst weer met vertrouwen tegemoet kunnen zien.

Het MEC in vogelvlucht: alles in het teken van de verhuizing

Jeroen van den Berg

De afgelopen periode heeft eigenlijk alles in het teken gestaan van de verhuizing. Dit zorgde op de oude werkvloer de laatste weken voor de daadwerkelijke verhuizing logischerwijs meer dan eens voor een hoge werkdruk, maar desalniettemin hebben we tot de grote dag (op 28 december 2023 was het zover, en zijn wij voor een periode van twee maanden dicht geweest) het centrum open kunnen houden. Niet zichtbaar voor onze bezoekers waren veel van onze vrijwilligers toen al de gehele maand december bezig met het gereedzetten van spullen voor onze verhuizers. Onze vrijwilligers verdienen allemaal een dikke pluim voor de kalmte die zij behielden voor deze grootschalige operatie, die de gemoederen op de werkvloer uiteraard behoorlijk bezighield in de maand december.

Nieuwjaarsborrel Paradiso

Toen wij op 28 en 29 december 2023 daadwerkelijk gingen verhuizen, hadden we al een plan klaar staan voor de herinrichting aan de overkant. Dit alles onder leiding van onze conservator, Marjolein Aarten, met wie u elders in dit nummer een interview kunt lezen.

Al kort na de jaarwisseling is er een aanvang gemaakt met het herinrichten, zoals bijvoorbeeld het terugplaatsen van de bibliotheek. Tijdens de Nieuwjaarsreceptie in de Amsterdamse rocktempel Paradiso, op 8 januari van dit jaar, namen wij na afloop enkele gasten mee naar het nieuwe MEC om hen een eerste indruk te geven. De meesten reageerden onmiddellijk enthousiast, wat voor ons als team een mooie stimulans was om verder te gaan met de herinrichtingsplannen van Marjolein. Overigens danken wij natuurlijk Paradiso voor deze unieke kans die wij kregen op 8 januari van dit jaar, want het was een zeer geslaagde receptie op een historische plek in de hoofdstad.

Voor ons een mooie gelegenheid om de banden met onze burens verder aan te halen.

Tijdens het Tata Steel Schaaktoernooi deden veel van onze vrijwilligers mee aan de traditionele vier- en tienkampen. Uiteraard was dit moment van ontspanning hun van harte gegund! Ondertussen bleven de achterblijvers, en niet in het minst ook onze voorzitter Paul van der Sterren, met grote regelmaat naar het MEC gaan om boekenkasten in te richten en de vele waardevolle spullen uit onze collectie opnieuw te archiveren.

Begin februari werden de eerste contouren van het nieuwe MEC zichtbaar: voor wie het oude MEC goed kent, zal het opvallen dat de plafonds in het nieuwe onderkomen veel hoger zijn, terwijl er meer bruikbare ruimtes zijn (waar het vorige onderkomen feitelijk slechts drie ruimtes had). In het nieuwe MEC is een ruimte voor sociale interactie en natuurlijk schaken, een bibliotheekgedeelte waar tevens lezingen

en trainingen kunnen worden georganiseerd, het museumgedeelte en twee grote kantoorruimtes met uitzicht op het Leidseplein. Onze vaste vrijwilligers kwamen met grote regelmaat langs om te helpen met allerlei klussen die nodig waren voor de heropening. Dat was zonder meer hartverwarmend te noemen, en tekenend voor de groepsgeest. Daarbij mag ook de hulp van enkele vaste bezoekers niet worden vergeten.

Voornemen was het, om pas weer open te gaan als het museumgedeelte klaar was (feitelijk de trekpleister voor onze buitenlandse gasten), en juist bij de opbouw van het museum liepen we aan tegen enkele tegenvallers. Echter, in de voorlaatste week van februari werden de ontbrekende onderdelen geleverd en konden we weer open. Dat was op dinsdag 27 februari, een dag waarop direct al enkele bezoekers ons wisten te vinden.

Het nieuwe MEC voelt voor ons, het team van vrijwilligers en management, nu al als vertrouwd. We zijn ervan overtuigd dat dit ook zo zal zijn voor onze bezoekers. We nodigen daarom iedereen uit om een kijkje te nemen, op onze vaste openingstijden: dinsdag - zaterdag van 12-16 uur.

Terugblik Tata Steel Chess 2024 met Sipke Ernst (MEC on tour)

Het 86e Tata Steel Chess Toernooi was spannend van begin tot eind, met een opmerkelijk hoog winstpercentage (waarbij het relatief hoge aantal gewonnen zwartpartijen opviel).

Grootmeester Sipke Ernst was in de maand januari aanwezig in Wijk aan Zee, als secondant van Jorden van Foreest. Op 9 februari blikte Sipke in zijn woonplaats Groningen terug op het toernooi, een mooi initiatief van onze vrijwilliger Govert Pellikaan, zelf woonachtig in Groningen en sowieso als organisator zeer actief in het Groningse schaakleven. Bart Beijer toonde enkele van zijn foto's op deze avond. Wij zijn onze Groningse vrienden zeer dankbaar voor deze gezamenlijke activiteit *on tour*. Uiteraard konden wij deze avond niet in ons eigen MEC organiseren, maar zelfs als dat wel had gekund, hadden we het op deze wijze gedaan. Voor veel schaakliefhebbers in het land blijkt de gang naar Amsterdam niet altijd even gemakkelijk en vanzelfsprekend, vandaar dat wij dergelijke initiatieven vaker willen ontplooien. Het is tevens goed voor de naamsbekendheid van het Max Euwe Centrum in het land.

Crowdfunding-actie

Tot slot nog een woord van grote dank aan alle mensen die geld hebben overgemaakt naar ons via onze Crowdfundingactie. Dit idee van ons bestuur was een doorslaand succes en elders in deze editie van het MEC Magazine wordt daar ook over gesproken. Zonder deze steun hadden wij het niet gered, want het verhuizen van een klein museum – ook al is het in hetzelfde pand – kost ontzettend veel geld. Het is prachtig dat na diverse oproepen de actie een geweldig succes werd en wij hopen alle gulle gevers binnenkort te verwelkomen in ons nieuwe onderkomen, opdat zij ook zelf kunnen zien dat het geld goed besteed is.

Vrijwilliger in de spotlights

Jeroen van den Berg ondervraagt Marjolein Aarten

Geboortedatum?

18 november 1981, in Hoorn.

Personalia/huwelijkse staat/kinderen?

Alleenstaand, zonder kinderen.

Hoe ben je met schaken in aanraking gekomen?

Mijn vader speelde ooit een partij tegen het broertje van mijn moeder, mijn oom dus. Ik was toen vier jaar en vroeg daarna aan mijn vader of hij het mij ook wilde leren. Dat heeft hij gedaan en vervolgens heeft mijn vader me heel snel naar een schaakclub gestuurd. Zo is het voor mij begonnen.

Favoriete schaker?

Ik heb niet echt een favoriete schaker, maar toen ik jong was, was het Kasparov. Ik had als kind een elektronisch schaakbord dat zijn naam en afbeelding droeg.

Beste schaker aller tijden?

Magnus Carlsen.

Verdere hobby's naast schaken?

Yoga, Mysore Ashtanga. Liefst doe ik dat vier tot vijf keer in de week, in de ochtend. Ik vind het niet alleen heel leuk om te doen, het is ook een bewegende vorm van mediteren. Ik wil liefst van half zeven tot acht uur op de yogamat zijn en pas daarna begint mijn dag. Ja, ik ben een vroege vogel!

Waarom wilde je graag vrijwilligerswerk voor het MEC doen?

Ik vind het fijn om één dag in de week voor

schaken in te plannen. Anders heb ik de neiging om altijd en alleen maar door te gaan met mijn werk. Op donderdagavond geef ik sowieso al schaakles aan kinderen en speel ik interne competitie op mijn schaakclub Amsterdam West.

**SCHAAKVERENIGING
AMSTERDAM
WEST**

Ik werk op donderdagochtend nu aan de organisatie van het Amsterdam Chess Open, waar ik in de organisatie zit, en ben daarna op het MEC. De overige vier dagen in de week doe ik mijn 'gewone werk', dat lukt allemaal vrij goed en ik ben blij met de schaakdag op donderdag.

Wat maakt het MEC zo bijzonder voor jou?

Het is bijzonder geworden, mede door de verhuizing, waardoor ik alle vrijwilligers nog beter heb leren kennen. Het nieuwe onderkomen voelt voor mij als een derde woonkamer. Mijn tweede woonkamer is trouwens een theewinkel in de Jan Evertsenstraat, hahaha.

Welke werkzaamheden doe jij voor het MEC?

Als conservator houd ik het museum bij: de vaste tentoonstelling, maar ook de wisselende tentoonstellingen.

Waarin kan het MEC volgens jou verder groeien?

Ik denk dat we meer trainingen en workshops voor volwassen amateurschakers moeten organiseren. Op mijn schaakclub vragen mensen mij daar weleens naar. Ik denk dat we daar in een behoefte kunnen voorzien. Wij hebben de ruimte. We zijn namelijk ook een kenniscentrum.

Hoe verslavend is schaken?

Dat ligt eraan hoe competitief je bent. Zelf ben ik dat zeker, en dat maakt het voor mij wel verslavend. Ik zie het als een positieve verslaving. Toen ik vorig jaar in Sitges mijn eerste internationale toernooi speelde, raakte ik nog meer in de ban van schaken. Toernooien spelen vind ik ook hartstikke leuk.

Favoriete eten en favoriete drankje?

Mijn favoriete drankje is Matcha Latte, dat ik altijd drink in mijn tweede woonkamer, de theewinkel in de Jan Evertsenstraat. Op alcoholisch gebied is het een Japanse whisky, terwijl Malbec mijn favoriete rode wijn is.

De Rendang van mijn moeder is mijn favoriete eten. Zij maakt dat het beste klaar.

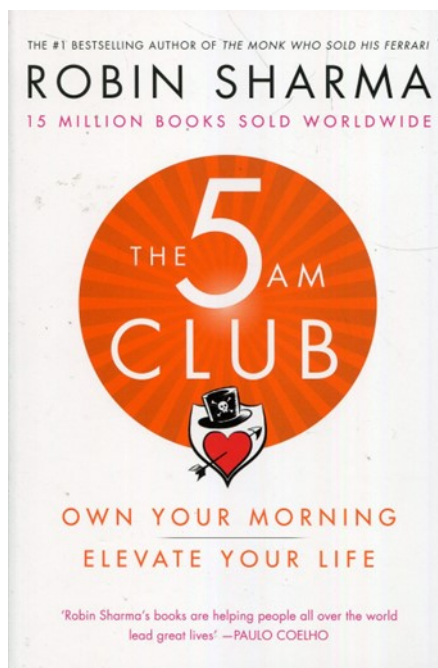
Wat is jouw eigen mooiste partij ooit?

Die is van een paar weken geleden. Ik had net de tienkampen bij Tata Steel gespeeld en moest de dag erna meteen extern spelen. Eigenlijk mijn tiende partij op rij dus. Het was tegen EsPion. Ik speelde met zwart op het vierde bord en won van iemand met een veel hogere rating dan ikzelf heb. Dat was mijn beste en mooiste partij ooit.

Favoriete boek?

The 5AM club. Is een boek van de Canadese schrijver Robin Sharma en gaat erom hoe je

je dag het meest efficiënt kunt indelen.

Favoriete vakantiebestemming?

Dat is het mooiste eiland ter wereld, Nusa Lembongan. Een klein eilandje onder Bali. Hier kan ik prikkelloos zijn. Je bereikt het per boot en als ik van de boot afstap, voel ik onmiddellijk alle spanning uit mijn lichaam verdwijnen. Dat heb ik alleen daar. Er rijden geen auto's en er is prachtige natuur en groen om je heen.

Je hebt de verhuizing naar het nieuwe pand geleid voor het MEC. Hoe is dat allemaal verlopen?

Het is min of meer gegaan zoals ik het tevoren in mijn hoofd had zitten. Maar een museum verhuizen is niet niks! Een behoorlijke klus. En tegelijkertijd ook heel leuk. Hoewel we nog niet klaar zijn, ben ik tevreden hoe het is gegaan. Ik heb ook

allemaal leuke ideeën om het nieuwe MEC nog mooier te maken.

Marjolein in het oude pand

Waren er tegenvallers en meevallers?

Ik had rekening gehouden met tegenvallers. De grootste tegenvaller was het missen van staanders om het museum in de nieuwe ruimte weer op te bouwen. Die zijn nodig om de panelen met elkaar te verbinden. Gelukkig vond ik een oude factuur uit 1986, toen het museum is opgericht. Met die factuur in de hand en google heb ik deze staanders in Zwitserland gevonden. Ze waren uiteindelijk vrij snel in Amsterdam. Ik ben producer van beroep, dus het bedenken van oplossingen voor tegenvallers is mij niet vreemd.

Ben je blij met het nieuwe MEC?

Ja. Er zit een heel andere energie in. Plafonds zijn hoger, dat vind ik een verbetering. We hebben verschillende leuke plekken gecreëerd in het nieuwe onderkomen en er kan ook meer hier, denk ik.

Het zal je enorm veel tijd hebben gekost, het leiden van de verhuizing. Was het dat waard voor jou?

Ja, zeker. Ik hoop dat we hier lang kunnen blijven. Onlangs belde een van onze vaste bezoekers op en die vroeg wanneer hij weer kan langskomen. Kennelijk heeft het MEC voor veel mensen een belangrijke functie, dus dat geeft mij sowieso een goed gevoel. Dat we mensen blij maken is een mooie stimulans.

En Marjolein in het nieuwe pand

Tot slot, welke vraag is je hier niet gesteld en wat zou je daarop antwoorden?

Hier in het Max Euwe Centrum heb ik al heel vaak de vraag gekregen of ik de film Lang leve de koningin al heb gezien. Het antwoord op die vraag is: nee. En dat ik die film nog nooit heb gezien, schijnt heel erg te zijn...

Een still uit de trailer van 'Lang leve de koningin'

MEC-kalender

Het Max Euwe Centrum is geopend elke dinsdag tot en met zaterdag van 12.00-16.00 uur. De toegang is gratis

Op de hoogte blijven van alle activiteiten in het MEC?

Hoewel de naam Nieuwsbrief nu verleden tijd is, verdwijnt het oorspronkelijke idee van de nieuwsbrief niet helemaal. Op deze pagina vindt u een QR-code die u kunt scannen met uw telefoon. Er opent dan een website waar u zich kunt aanmelden voor onze mailinglijst. Eenmaal aangemeld krijgt u met enige regelmaat het laatste nieuws over onze activiteiten. Lezingen, trainingen, boekpresentaties, pleinfestivals, simultaans, als eerste in uw inbox!

Aanmelden kan ook via onze website: www.maxeuwe.nl.